

Uniek.

06

GESLAAGD
JONGEREN-
EVENEMENT

07

WISSELING VAN
DE WACHT BIJ
AR PLANT

14

DE 500 EIERN
VOORBIJ

31

TIPS MESTAFVOER
ZONDER
DEROGATIE

AR realiseert

Jaargang 12 | Winter 2023

Agenda

- 10-13 JANUARI** **FRIESE HENGSTENKEURING**
Leeuwarden
- 16 JANUARI** **KENNISBIJEENKOMST PLUIMVEE**
Locatie volgt
- 17-18 JANUARI** **BIOBEURS**
Den Bosch
- 18 JANUARI** **MAISAVOND**
Didam
- 23 JANUARI** **MAISAVOND**
Tuil
- 24-25 JANUARI** **FRUITTEELT VAKBEURS**
Houten
- 25 JANUARI** **MAISAVOND**
Stroe
- 25 JANUARI** **FINALE SUBLI COMPETITIE
JONGE DRESSUURPAARDEN**
Amsterdam
- 25-28 JANUARI** **JUMPING AMSTERDAM**
Amsterdam
- 30 JANUARI** **ONDERNEMERSAVOND
AKKERBOUW**
Echteld
- 31 JANUARI T/M
3 FEBRUARI** **KWPN HENGSTENKEURING**
Den Bosch
- 6 MAART** **GBM-AVOND FRUITTEELT**
Houten
- 11 MAART** **GBM-AVOND FRUITTEELT**
Echteld

ONDERNEMERSAVOND AKKERBOUW

Dit jaar hebben we gekozen voor een avondbijeenkomst. We starten met een buffet. Daarna bespreken we de actualiteiten van de verschillende gewassen, nemen we u mee in de nieuwe wet- en regelgeving en stellen we u op de hoogte van nieuwe innovaties.

- 14 MAART** **DISTRICTSAVOND NOORD**
Locatie volgt
- 18 MAART** **DISTRICTSAVOND MIDDEN**
Locatie volgt
- 19 MAART** **DISTRICTSAVOND OOST**
Locatie volgt
- 20 MAART** **ONLINE DISTRICTSVERGADERING**
Online
- 21 MAART** **DISTRICTSAVOND ZUID**
Locatie volgt
- 11 APRIL** **ALGEMENE VERGADERING**
Wageningen

Kijk op www.argroep.nl voor meer informatie en eventuele wijzigingen. Op kennisbijeenkomsten.nl vindt u een actueel overzicht van de bijeenkomsten die meetellen voor de verlenging van het Bewijs van Vakbekwaamheid.

Colofon

Uniek is een uitgave van AR

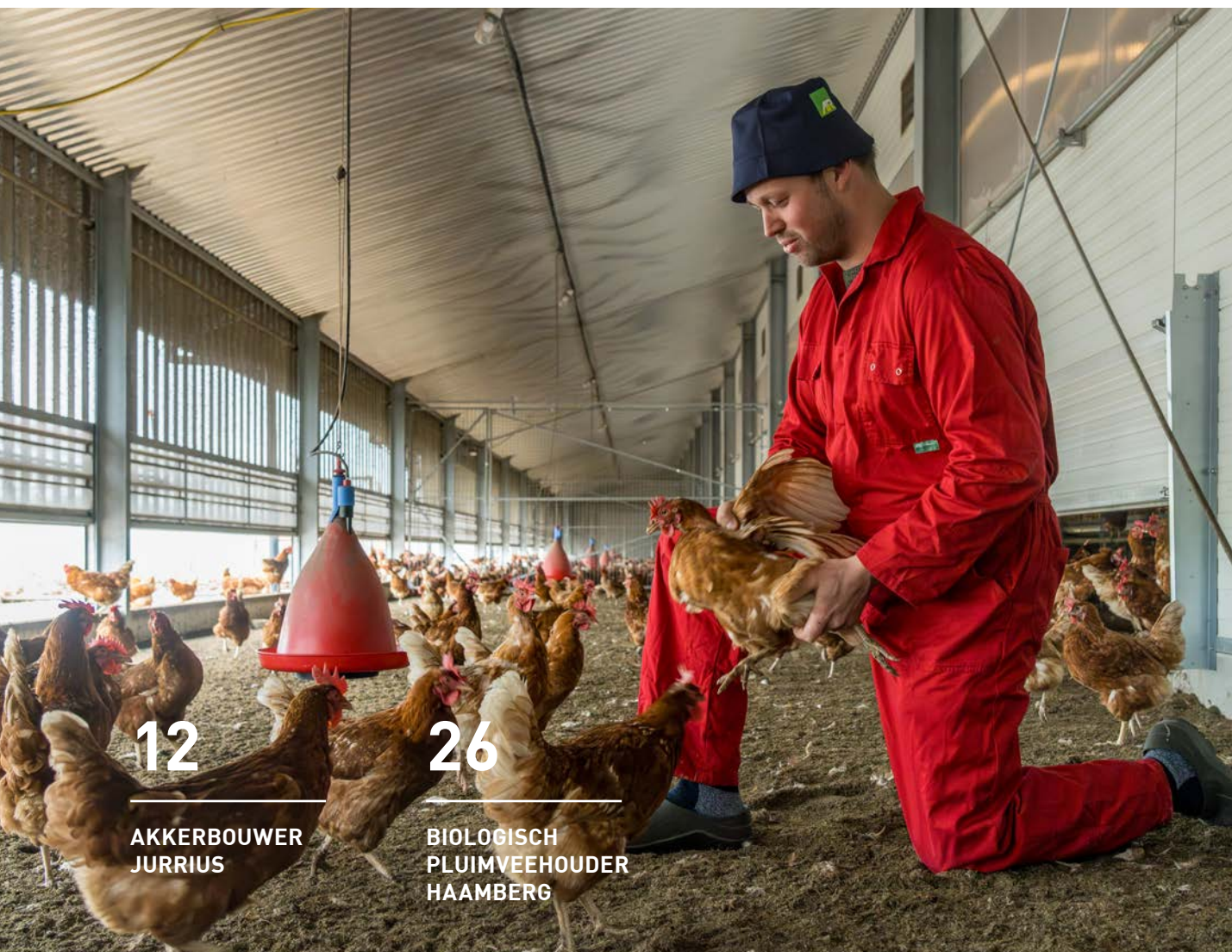
Editie: Winter 2023

Redactie: afdeling communicatie & PR

Redactieadres: Postbus 610,
6700 AP Wageningen, T 0317-499599,
redactie@argroep.nl

©Copyright. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd of gekopieerd zonder schriftelijke toestemming van AR.

12

AKKERBOUWER
JURRIUS

26

BIOLOGISCH
PLUIMVEEHOUDER
HAAMBERG

18

KRUISLING-
VAARZENHOUDER
KRANEBURG

20

VARKENSHOUDER
VORKINK

30

MELKVEEHOUDER
STURKENBOOM

38

AR TOPRASSEN
MAIS 2024

AGENDA	2
VOORWOORD	4
COÖPERATIE	5
PLUIMVEE	14
PAARDEN	17
VARKENS	20
RUNDVEE	28
BEDRIJFSONTWIKKELING	33
COLUMN	35
MEDEWERKER	36
PLANT	38
FAMILIE	43

Beste leden,

Voorwoord

Op het moment van schrijven zijn de verkiezingen net achter de rug. Zeker voor de landbouw is dit een heel belangrijk moment. Hoe staat de eventuele nieuwe coalitie in de stikstofdiscussie? En hoe staan de betreffende politici in het algemeen tegenover de landbouw?

De uitkomsten van de formatie kunnen zeer bepalend zijn voor de toekomst van agrarisch Nederland. Laten we hopen dat er weer meer waardering komt voor de sector die zorgt voor de voedselproductie.

Binnen het bestuur en de districtsraad is de herindeling van de districten besproken. De huidige indeling laten we los en we gaan van vijf districten terug naar vier districten, te weten: Noord, Oost, Midden en Zuid (zie ook pagina 10). Hierbij hebben we gekeken naar natuurlijke grenzen en naar een gelijkmatige verdeling van de leden over de districten. Daarnaast willen we de districtsvergaderingen zoveel mogelijk bij leden van AR houden. Tijdens de vergaderingen zullen we meer de focus leggen op het vooruitkijken en de dialoog met elkaar.

Op woensdag 6 december vond het AR Jongerenevenement plaats in Papendal. Als u dit leest is de dag al geweest. Ik hoop dat we de jonge ondernemers en medewerkers hebben kunnen inspireren met ons thema

'toekomstbestendig boeren'. Dit is belangrijk voor onze coöperatie; de jeugd heeft immers de toekomst.

Na een lange tijd van voorbereiden hebben we de investering voor een nieuwe Welkoop-winkel in Woudenberg goedgekeurd. Op korte termijn wordt begonnen met de bouw. Als alles volgens planning verloopt, kunnen we de winkel in het nieuwe jaar op Hemelvaartsdag (9 mei) feestelijk openen. Daarnaast is de investering voor het opknappen van een grote loods van Rijnzate goedgekeurd. Met deze investering maken we de loods klaar voor de meer gesegmenteerde opslag van grondstoffen. Daarnaast levert de investering een grote besparing op arbeid op.

De voeromzet staat wat meer onder druk dan in het eerste halfjaar. Door de krimpende markt is het een hele uitdaging om het volume op peil te houden. Gelukkig gaat dit tot nu toe aardig goed en lijken we nagenoeg dezelfde omzet te behalen als in 2022.

Binnen AR Plant is er een mooie omzetgroei geweest waardoor we heel tevreden terug kunnen kijken op het afgelopen groeiseizoen. De Welkoop-winkels laten, ondanks een meer voorzichtige consument, nog steeds heel mooie resultaten zien.

Als u dit leest loopt het jaar op zijn einde. Ik wil u namens AR bedanken voor de zaken die u in het afgelopen jaar met de coöperatie heeft gedaan. Hoewel onze sectoren soms politiek of maatschappelijk ter discussie staan, blijven bestuur, directie en medewerkers van AR zich vol enthousiasme inzetten om u in de toekomst goed van dienst te kunnen zijn. Dit doen we omdat we geloven dat ook de politiek en de maatschappij weer gaan inzien dat wij op een hele efficiënte, duurzame en respectvolle wijze voedsel produceren!

Ik wens u samen met uw familie hele fijne kerstdagen en een goede jaarwisseling.

Menso Tijssen
Voorzitter bestuur

NIEUWBOUW WELKOOP WOUDENBERG VAN START

AR heeft JCVANKESSEL Bouw opdracht gegeven voor de bouw van een nieuwe Welkoop-winkel in Woudenberg. De nieuwbouw wordt gerealiseerd aan de Parallelweg tegenover de huidige winkel.

In totaal krijgt de winkel 1.500 m² winkel- en magazijnruimte en vijftig parkeerplaatsen. De winkel wordt ingericht volgens de nieuwe formule van Welkoop waarin beleving en inspiratie centraal staan.

Nieuwe uitstraling

Bedrijfsleider Martin Jansen vertelt waarom nieuwbouw nodig is: "We merken dat de markt om meer vraagt. Met een mooie moderne uitstraling willen we de aantrekkingskracht van de winkel

vergroten. Met name (jonge) gezinnen met een tuin en een hond zien we nu te weinig in de winkel. Het assortiment is goed, maar de beleving en de uitstraling van de winkel sluiten niet aan bij deze doelgroep. Bovendien zorgt de nieuwbouw voor een nog fijnere werkplek voor team Woudenberg. Tot slot is ook de locatie beter, direct naast de Hoogvliet."

Oud stationsgebouw

Op het bouwterrein staat een restant van het oude stationsgebouw van Woudenberg-Scherpenzeel. Dit is een gemeentelijk monument

dat niet afgebroken mag worden. De ontwerpers zagen dit als een kans om de Welkoop-winkel een unieke uitstraling te geven en hebben het gebouw geïmplementeerd in het ontwerp. Martin: "Authentiek zijn is een van onze merkwaarden en daar past een monumentaal pand heel goed bij." Een klein gedeelte van het oude complex zal gebruikt worden voor een expositie over de geschiedenis van het station. Inmiddels is er een start gemaakt met het voorbereiden van het terrein. Als alles volgens plan verloopt wordt de nieuwe winkel in mei 2024 feestelijk geopend.

Sectorcommissie pluimvee op bezoek in Barneveld

Op 12 oktober bracht de sectorcommissie pluimvee een bezoek aan de fabriek in Barneveld. Hier werden ze rondgeleid door bedrijfsleider Bert Gardenbroek. De reacties waren positief en het werd gewaardeerd om zo een kijkje achter de schermen te krijgen.

GESLAAGD AR JONGERENEVENEMENT: TOEKOMSTBESTENDIG BOEREN

Op woensdag 6 december vond het AR Jongerenevenement plaats op Papendal in Arnhem. We mochten zo'n honderd agrarische jongeren in de leeftijd van 16 tot 35 jaar verwelkomen. De dag stond in het teken van toekomstbestendig boeren: hoe speel je in op de veranderingen in de markt, het klimaat en de technologie?

Het was een geslaagde dag met interessante lezingen, mooie ontmoetingen, sportieve clinics en natuurlijk lekker eten. De foto's geven een impressie van deze dag.

Toekomstbestendig

Wat deze dag naar voren kwam is hoe we als sector relevant kunnen blijven. Hiervoor is het belangrijk dat we inspelen op de veranderingen in consumentengedrag, data omarmen en dat we laten zien wat we doen. Daarnaast moeten we onze bedrijfsvoering aanpassen op het klimaat door bijvoorbeeld regenwater vast te houden. Samenwerken is in alle gevallen key.

“De sector moet zich aanpassen aan de veranderingen in consumentengedrag.”

Wisseling van de wacht bij AR Plant

Begin 2024 draagt Henny Vermeulen, manager AR Plant, het stokje over aan Richard ter Beek. De komende tijd staat voor beide heren in het teken van afscheid nemen van langdurige relaties en het overdragen van werkzaamheden. Aan het woord zijn Henny en Richard.

Na ruim 43 jaar voor AR te hebben gewerkt gaat Henny vanaf half 2024 van zijn welverdiende pensioen genieten. Henny: “De afgelopen vijftien jaar ben ik manager van AR Plant geweest. Het is een mooi moment om het stokje over te dragen. En het maakt het een stuk makkelijker als je weet dat de juiste persoon je opvolgt.”

Sporen verdiend

Die persoon is gevonden in Richard ter Beek. Met een dienstverband van bijna 25 jaar heeft ook hij zijn sporen verdiend bij AR. Hiervan werkte hij het grootste deel als verkoopleider rundvee. Richard: “Toen deze vacature ontstond ben ik met Henny in gesprek gegaan. Hij vertelde over het werk en de uitdagingen van de plantaardige sector. Hierdoor werd ik steeds enthousiaster en besloot te solliciteren. Het is een

mooie toekomstgerichte sector die inspeelt op de groeiende vraag naar gezonde producten en regionale grondstoffen en eiwitten. Vanuit de rundveesector ben ik al thuis in de ruwvoerteelt. De andere sectoren (fruitteelt, akkerbouw en boomkwekerij) ga ik me de komende tijd eigen maken via een uitgebreid inwerktraject.”

Positief resultaat

Ook Henny kwam zelf niet uit de plantaardige sector toen hij begon als manager van AR Plant (destijds Rijnvallei Plantaardig). “Ik werkte in die tijd als verkoopleider varkens. Toen ik 50 werd stelde ik mezelf de vraag: wil ik dit blijven doen? In die tijd kwam algemeen directeur Martin Grift naar mij toe

[LEES VERDER OP PAGINA 8 →](#)

Coöperatie

→ VERVOLG VAN PAGINA 7

en vroeg of ik de verantwoordelijkheid over AR Plant wilde oppakken. Ik nam de uitdaging aan en hoewel op dat moment een aantal zaken bij AR Plant geoptimaliseerd moest worden, hebben we dat eerste jaar samen met de medewerkers toch met een positief resultaat kunnen afsluiten. Dit motiveerde mij natuurlijk enorm.”

Vakman komt tot zijn recht

In de plantaardige sectoren is er de afgelopen jaren veel veranderd op het gebied van toelatingen. Henny: “Veel goedwerkende middelen zijn weggefallen. Deze worden vervangen door groene middelen die toch een wat mindere werking hebben. Het optimaliseren van de omstandigheden zoals bodem, bemesting, genetica en techniek wordt steeds belangrijker. Het mooie hiervan is dat de echte vakman beter tot zijn recht komt. Kennis en kunde worden steeds belangrijker. Daarom hebben we altijd geïnvesteerd in ons team. We werken met een relatief klein team van 25 mensen. Maar stuk voor stuk hebben ze een hoog kennis- en kundenniveau waardoor ze van meerwaarde zijn voor onze klanten.”

Mooie basis

Henny geeft aan dat er een mooie basis ligt voor Richard: “Je doet het samen met je team. Je stelt doelen en gaat ervoor.” Dit is dan ook iets waar Richard naar uitkijkt: “Het is een mooi sterk team, met heel veel kennis. Samen met de ondernemers willen we stappen vooruitzetten. Als je naar de toekomst toe ondernemer wil blijven, moet je door. En met een flexibele opstelling kan dat ook. Daarnaast

Richard ter Beek (links) en Henny Vermeulen.

ken ik Henny al heel lang. Eigenlijk leer ik al 25 jaar van hem. De afgelopen tijd heeft hij me al wat wegwijs gemaakt in de plantaardige sectoren en in de bv. Ik mocht over zijn schouder meekijken naar het ondernemingsplan voor 2024. Dat alles bij elkaar geeft veel vertrouwen.”

Nieuwe stap

Beide heren moeten de komende tijd ook afscheid nemen van team en klanten. Richard: “We hebben met Dirk Italiaander een sterke opvolger gevonden (zie pagina 9). De directe klantenbegeleiding ga ik wel missen. Ik had nog zo’n 60 à 70 klanten met wie ik stuk voor stuk een goede relatie had. De collega’s van het rundveeteam hoef ik niet

helemaal te missen, we zullen elkaar regelmatig spreken over de ruwvoerteelt.” Henny verheugt zich op zijn nieuwe stap, maar ook voor hem is het loslaten: “AR Plant is toch een stukje van mezelf geworden. Dus eerst ga ik alles goed overdragen en daarna is de druk eraf.” Hij is niet bang dat hij zich gaat vervelen: “Ik kijk ernaar uit om meer tijd voor mijn vrouw, kinderen en kleinkinderen te hebben. Daarnaast zijn er genoeg klusjes te doen en komt er altijd vanzelf weer werk op me af.”

Afscheid

Er wordt nog nagedacht over een passend afscheid voor Henny. Zodra hier meer over bekend is zullen we dat laten weten.

MAAK KENNIS MET ONZE NIEUWE VERKOOPLEIDER HERKAUWERS

DIRK ITALIAANDER

Per 1 januari 2024 gaat Dirk Italiaander aan de slag als verkoopleider herkauwers. Hij volgt daarmee Richard ter Beek op die naar AR Plant vertrekt (zie artikel hiernaast). Dirk is een echte koeienman en vertelt wat hem beweegt om deze stap te zetten.

Dirk: “Inmiddels werk ik vijf jaar als specialist rund-vee bij AR. Ik doe dit met veel plezier en het klant-contact vind ik erg mooi in deze functie. De afgelopen jaren vroegen collega’s mij steeds vaker om eens mee te kijken naar hun aanpak. Hierdoor merkte ik dat ik het coachende heel mooi en leuk vond om te doen. Deze functie zag ik dan ook als een mooie kans om een stap vooruit te zetten.”

Passie voor koeien

Dirk is 27 jaar en komt uit Gaanderen. Hoewel hij niet op een melkveebedrijf is opgegroeid, heeft hij wel van jongs af aan ervaring met koeien. Door een zaterdagbaantje bij een melkveehouder is het balletje echt gaan rollen. “Ik melk daar nog steeds elke week een keer en ik spring bij tijdens vakanties”, vertelt Dirk. “Op dat bedrijf is m’n passie voor koeien ontstaan. Na de havo was het een logische stap om naar de HAS in Dronten te gaan. Eind 2017 kon ik bij AR mijn afstudeerstage doen. Dat beviel van beide kanten zo goed dat ik daarna aan de slag kon gaan als specialist rundvee.”

Signalen in de markt

In zijn nieuwe functie als verkoopleider vindt Dirk het vooral belangrijk om signalen uit de markt tijdig op te pikken. “Bij alle uitdagingen die op de sector afkomen, zoals de veranderende wet- en regelgeving, CO₂, stikstof en de druk op de liquiditeit, willen we onze leden-melkveehouders zo ondersteunen dat ze toekomstperspectief hebben. Voor ons als rundveeteam betekent dit dat we kansen in de markt zien én deze proactief oppakken.”

“Om vooruit te kunnen moet je naar het totale bedrijfsmanagement kijken.”

Totale plaatje

“De focus ligt hierbij niet alleen op voer”, vervolgt Dirk. “Om vooruit te kunnen moet je breder kijken, naar het totale bedrijfsmanagement. Dit betekent voor ons team dat we een hoog kennisniveau moeten hebben en dat we goed moeten anticiperen. Er ligt een hele mooie basis met een sterk team. Als team herkauwers zijn we klaar om de uitdagingen aan te gaan.” Naast het leidinggeven blijft Dirk ook een aantal klanten begeleiden om betrokken te blijven bij de praktijk.

Pas op de plaats

Wat Dirk van zijn voorganger Richard ter Beek meeneemt is vooral het overzicht bewaren: “Richard weet wanneer hij twee stappen terug moet doen. Hij bewaart de rust en kijkt eerst wat de vraag achter de vraag is. Wat is er echt aan de hand en wat is er nodig? Dit neem ik zeker mee.” Dirk verheugt zich het meest op het goed laten functioneren van het team waarbij iedereen op zijn plek zit. De komende tijd staat in het teken van klanten overdragen en zich voorbereiden op het nieuwe jaar. Dirk: “Mijn klanten reageren overwegend positief en ze vinden het leuk en mooi dat AR mij deze kans geeft.”

NIEUWE DISTRICTSINDELING VANAF 2024

In het afgelopen jaar heeft AR haar visie herijkt en de strategie hierop aangepast. Een belangrijke pijler binnen de visie is dat AR nadrukkelijker een partnercoöperatie voor haar leden wil zijn.

Samen met de districtsraad heeft het bestuur vastgesteld dat een sterkere wisselwerking tussen leden en AR een belangrijk punt is. Daarom gaan we met ingang van 2024 een aantal wijzigingen doorvoeren, met als belangrijkste doel het vergroten van de dialoog en de interactie met onze leden. Zo willen we beter inspelen op wat u van ons als coöperatie verwacht en nodig heeft.

Aanpassing districtsindeling

Een van de stappen is de aanpassing van de districtsindeling. Binnen de huidige indeling zijn de leden ingedeeld bij districten met districtsnamen die teruggrijpen naar vroegere coöperaties. Deze indeling wordt niet altijd als logisch ervaren en het aantal leden is onevenredig verdeeld. Daarom is de indeling gemoderniseerd en omgevormd naar vier districten, te weten Noord, Midden, Oost en Zuid (zie afbeelding). Hierbij zijn in overleg met de districtsraad nieuwe grenzen vastgesteld, zodat het aantal leden per district evenwichtiger is verdeeld.

ALGEMENE VERGADERING

De Algemene Vergadering vindt plaats op dinsdag 11 april 2024 in Wageningen. Dit keer staan 'ledenverhalen' centraal. Naast de statutaire toelichting op de jaarrekening door de directie delen leden hun ervaringen binnen hun sector en hun toekomstverwachtingen. Hoe zien we die toekomst, wat betekent dit voor de werkwijze, welke mogelijkheden zien we? We kiezen voor een interactieve bijeenkomst waarin er voldoende ruimte is voor reacties vanuit de zaal. Aanluitend is er tijd voor een informele afsluiting. De Algemene Vergadering wordt gehouden in Theater Junushoff in Wageningen. De uitnodiging volgt in maart.

Districtsvergaderingen

Een andere wijziging is dat de districtsvergaderingen in maart weer 's avonds worden gehouden. Zo bieden we ook de jongere generatie de gelegenheid om de bijeenkomsten bij te wonen. De vergaderingen worden waar mogelijk gehouden op bedrijven van leden die een ontvangstruimte hebben. Tijdens de districts-avonden gaan we graag met u in gesprek over thema's als wederkerigheid en samenwerking. In januari worden de leden per brief geïnformeerd over de nieuwe districtsindeling. De vergaderdata vindt u in de agenda op pagina 2.

VACATURES DISTRICTSBESTUUR 2024

In maart 2024 worden er in twee districten nieuwe districtsbestuursleden benoemd. Voor de districten Oost en Zuid zoeken we ondernemende AR-leden die zich kandidaat willen stellen. Bent u lid van AR en gemotiveerd om een bijdrage te leveren aan onze coöperatie? Maak uw belangstelling dan voor 31 december kenbaar via districtsvoorzitters@argroep.nl.

AR Fonds ondersteunt platform ‘Wat Eddie?’

Via het AR Fonds draagt AR bij aan het versterken van de verbinding tussen boeren en de samenleving. Afgelopen zomer is via het AR Fonds een bijdrage geleverd aan de Stichting ‘Wat Eddie?’ (oftewel: Wat eet je?).

Het doel van het platform is het vergroten van de bewustwording van de herkomst van ons eten. Via onder andere sociale media, bedrijfs- en beursbezoeken en filmpjes zetten vier actieve boerinnen (Esther, Stephanie, Simone en Laura) zich ervoor in dat de informatie van de boer op een juiste manier wordt overgedragen aan de burger. “Onze kracht is dat wij sectorbreed en onafhankelijk zijn”, vertelt AR-lid Laura Schrijver. Zij is een van de drijvende krachten van ‘Wat Eddie?’. Samen met haar man John heeft zij een pluimveebedrijf in Lemelerveld.

Wat heeft Wat Eddie? gedaan met de bijdrage?

Laura laat weten dat ze blij zijn met de bijdrage vanuit het AR Fonds, die via het district Achterhoek-Liemers is toegekend. Met de donatie hebben ze onder andere de kosten voor beurs- en beeldmateriaal kunnen dekken. Laura vertelt: “Als collega’s weten wie wij zijn en wat wij doen, dan wordt ons draagvlak groter. Dat is onze basis. Het is in deze tijd gewoon heel belangrijk om te laten zien wat je doet. Wat zit er in veevoer? Hoe worden spruitjes geoogst? Maar ook recepten en mooie foto’s helpen. Zo hopen wij als een olievlek steeds meer bekendheid te krijgen.”

Het ware verhaal

Laura vervolgt: “We rijden het hele land door om filmpjes te maken op agrarische bedrijven. Overal worden we hartelijk ontvangen en leggen we het ware verhaal vast. Ons filmgeluid was alleen niet opperbest. Dankzij het AR Fonds konden we nieuwe microfoons en bijbehorend materiaal aanschaffen.”

Trots op ons Nederlandse voedsel

Wat Eddie? is er puur voor de sector en wordt door vier vrouwen vrijwillig gedragen. Laura: “We zijn er zeker een dag per week mee bezig, maar het is zo superleuk

om te doen. We zijn trots op ons Nederlandse veilige voedsel en dat moet iedereen weten! We willen graag educatief materiaal gaan ontwikkelen, maar dat staat nog in de kinderschoenen.”

Benieuwd?

Stichting Wat Eddie? zit in de lift en groeit gestaag. De dames delen hun activiteiten regelmatig via Facebook, YouTube, Instagram en Tiktok (zoek op Wat Eddie?). Laura: “Neem gerust eens een kijkje. En heeft u vragen of ideeën? Schroom niet en neem contact met ons op.”

Bent u als AR-lid betrokken bij verbindende activiteiten?

Dan kunt u bij de voorzitter van uw district een aanvraag indienen voor ondersteuning vanuit het AR Fonds. Het districtsbestuur beslist vervolgens over het toe te kennen bedrag. Op argroep.nl/arfonds vindt u meer info over het AR Fonds en de namen en e-mailadressen van de districtsvoorzitters.

Economische akkerbouwer met hart voor natuur

Op een prachtige plek in het Gelderse Heelsum ligt Hoeve Doorwerth. Deze boerderij, met als hoofdtak akkerbouw, wordt gerund door Johan en Ebertine Jurrius. De ligging op de hoge en droge Veluwe maakt het soms uitdagend om een goede opbrengst te behalen. Johan vertelt hoe hij met minimale middelen voor maximaal rendement gaat.

Johan en Ebertine namen het bedrijf rond 2006 over van Johans vader. Ze wonen hier met hun kinderen Sven (12), Liv (11), Ilva (8) en Vigo (3) en hun tijdelijke pleegkind Ruudje (2). Een druk gezinsleven dus, met daarnaast het akkerbouwbedrijf en de neventakken. Johan: "We hebben tien Galloway-runderen, een paardenstalling, een caravanstalling en een kleine zorgtak waarbij een zorgmedewerker één dag per week meehelpt op het bedrijf." Johan en Ebertine werken daarnaast ook nog buitenshuis: Ebertine in het onderwijs en Johan in de wintermaanden als lekenrechter bij de pachtkamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

Celtic fields

Johan teelt op 67 ha de volgende gewassen: mais (28 ha), suikerbieten (12 ha), granen (12 ha), aardappelen (4 ha, proefvelden van de WUR) en natuurgras voor de Galloways (13 ha). Een gedeelte van zijn grond (7 ha) bestaat uit celtic fields, vertelt Johan: "Celtic fields

zijn kleine eeuwenoude akkers. Omdat het cultureel erfgoed is, gelden hier speciale regels. Om de oude structuren te behouden mag er bijvoorbeeld niet diepgeploegd worden."

Hoog en droog

"Het grondwater bevindt zich hier op zo'n 15 à 20 meter diepte", vervolgt Johan. "Dat maakt het een uitdaging om de gewassen het hele groeiseizoen gezond te houden. Bij het huisperceel kunnen we beregenen, maar door de ligging in het bos kan dat bij de celtic fields niet. Op de celtic fields kiezen we daarom voor de meer extensieve gewassen zoals granen en mais en bij huis de meer intensieve gewassen zoals suikerbieten en aardappelen."

Zelf spuiten

Johan besteedt het bemesten en oogsten uit, maar het spuitwerk doet hij zelf: "Zo kan ik zelf bepalen wanneer en hoeveel er gespoten wordt. Ik ben

hierin voorzichtiger dan loonwerkers. Dan spuit ik bijvoorbeeld een week later en met een lagere dosering. Dit is zowel uit financieel als uit milieuoogpunt gunstiger. Ik vind het niet erg als er ergens nog een onkruidje staat, zolang het niet ten koste gaat van het gewas. Zo probeer ik met minimale chemie het maximale resultaat te behalen. Het belangrijkste hierbij is dat de grond snel dicht is; het gewas bedekt dan de bodem waardoor onkruiden geen kans krijgen om te ontkiemen.”

Moeilijke start suikerbieten

Het groeiseizoen van 2023 was met name voor de bieten uitdagend, vertelt Johan. “Doordat de grond hier eerder opwarmt zaai ik de suikerbieten altijd zo’n vier weken eerder dan gemiddeld in Nederland. IRS (suikeronderzoek) heeft namelijk aangetoond dat eerder zaaien meer tonnen oplevert. In het vroege voorjaar was het echter erg nat. Hierdoor werkten de bodemherbiciden heel goed, maar de suikerbietenplantjes hadden hier ook last van. Omdat suikerbieten zo gevoelig zijn pas ik een lagedoseringensysteem toe met losse componenten (BOGT). Dan spuit je wekelijks met een lage dosering.” Het is nog wel goedgekomen met de bieten vertelt Johan, zowel door het spuitschema als door de weersomstandigheden: “In juni kregen we een zeer droge periode, maar de natte zomer heeft daarna alles goedgeemaakt.”

Conviso

Johan vervolgt: “In de bieten wordt het wel steeds moeilijker om onkruid te bestrijden, met name omdat er minder middelen zijn toegelaten. Volgend jaar ga ik het Conviso-systeem proberen. Hierbij werk je met een bietenras dat resistent is voor bodemherbiciden. Bovendien hoef je met dat middel maar twee keer te spuiten.” Ten opzichte van suikerbieten kunnen mais en granen wel een stootje hebben. “Toen de snijmais opkwam hadden we juist met een droge periode te maken en heb ik meer contactmiddelen ingezet. In juli ging het veel regenen en kwam er een grote kiemgolf van onkruiden, maar de mais groeide hard genoeg om de grond snel te bedekken.”

Agrarisch natuurbeheer

Johan is lid van het Agrarisch Natuur Collectief Veluwe. Johan: “De overheid wil natuur hebben, maar natuurbeherende organisaties zijn duur. Agrarisch natuurbeheer is goedkoper. In de praktijk betekent dit

“Zo lang ze het gewas niet schaden, vind ik enkele onkruidjes geen probleem.”

dat ik bloemenranden, grasstroken en een corridor heb aangelegd. Met de corridor wordt de zandhagedis aangetrokken. De bloemenranden en grasstroken zorgen voor een win-winsituatie: ik heb geen last van de schaduwwerking van de bomen en het is goed voor de natuur.”

Eén belletje

Vanuit AR Plant wordt Johan begeleid door akkerbouwvoorlichter Raymond Heuvels. Johan: “Hij komt hier nu een jaar of zes à zeven. Het loopt goed; gewasbeschermingsmiddelen, kunstmest en zaaizaden bestel ik altijd via Raymond. Bij probleemonkruiden bel ik hem voor advies. Het is dan letterlijk één belletje en het is geregeld.” Johan zit in de sectorcommissie akkerbouw van AR en geeft aan dat hij graag zakendoet met een coöperatie. “Ik geloof heel erg in de kracht van de coöperatie. Samen bereik je meer dan alleen, ook bijvoorbeeld richting de supermarkten. Maar ook aan de inkoopzijde, bijvoorbeeld richting graanhandelaren, heb je een betere positie als je groter bent. Die marktmacht is belangrijk, zeker voor de toekomstbestendigheid van de agrarische sector.”

De 500 eieren voorbij

Hennen die op 100 weken leeftijd 500 eieren of meer hebben gelegd; we zien dat steeds meer pluimveehouders dit mooie resultaat behalen. We geven u graag wat tips en aandachtspunten zodat ook uw hennen de 500 aantikken.

Ruim tien jaar geleden heeft AR studieavonden gehouden met als thema: op weg naar 500 eieren in 2020. Bij een tussenevaluatie in 2015 bleek dat met name de witte kippen dit doel in 2020 moesten kunnen halen. Voor bruine leghennen was het wat lastiger. Door het snavelkapverbod is het doel iets later behaald dan vooraf voorspeld was.

DOOR VOGELGRIEP LANGER BINNEN

Bij de evaluatie van de resultaten van koppels witte kippen die in 2021 zijn opgezet, bleek dat verschillende koppels al (veel) meer dan 500 eieren gelegd hadden. Door de vervoersverboden vanwege de vogelgriep moesten koppels langer in de legstal blijven. Wat bleek? Deze koppels bereikten redelijk makkelijk de leeftijd van 105 à 110 weken. In tabel 1 zijn de gemiddelde resultaten te zien van tien koppels witte kippen die ouder dan 100 weken zijn geworden.

Tabel 1: Resultaten witte hennen ouder dan 100 weken

Leeftijd	106 weken
Aantal eieren poh	533,4

SUCCESSFACTOREN

Met de juiste keuzes op het gebied van fokkerij, voeding en management kunt u de benodigde randvoorwaarden scheppen voor het langer houden van leghennen. Uit de analyse van de koppels die ouder werden dan 100 weken kwamen de volgende aandachtspunten naar voren:

1. Fokkerij/opfok

In de fokkerij wordt er niet meer geselecteerd op een nog hogere piekproductie, maar op persistentie van de leghennen. Verder zien we dat de lichtschemas in de opfok steeds meer richting 'Late step down' gaan. Zo kunnen de hennen beter uitgroeien en komen ze iets later in productie. In het begin van de legperiode minder snel met licht stimuleren zorgt er ook voor dat de hen met een beter lichaamsgewicht in productie komt.

2. Voeding

Ook met voeding richten we ons meer op persistentie en vitaliteit van de hen. Met de uitgebalanceerde Start 30-voerders van AR realiseert u bij de opstart van een koppel jonge hennen een snelle stijging van de voeropname. In combinatie met goed verteerbare grondstoffen zorgt dit ervoor dat de hennen een goed lichaamsgewicht hebben op het moment dat ze in productie komen. De toepassing van dierlijk eiwit zorgt voor een verbetering van de darmgezondheid. Hierdoor is er minder pikkerij en dus minder uitval. De toepassing van verschillende kalkbronnen én het juiste calciumniveau passend bij de leeftijd van de leghennen resulteert in een uitstekende eikwaliteit. Hierdoor blijven de eieren lang sorteerbaar.

3. Management

Met de €iplus-aanpak wordt het management in de moderne volièrestallen geoptimaliseerd op het gebied van klimaat, verlichting, water- en voermanagement.

- **Klimaat:** seizoensinvloeden maken het een uitdaging om het klimaat in de stal stabiel te houden.

In stallen met een wintergarten is dit nog lastiger. Immers, wanneer de uitloopschuiven openstaan, valt de onderdruk weg. Verder is de avondperiode een aandachtspunt, omdat de kippen dan boven op het systeem, dicht bij de binnenkomende koude lucht zitten. Voor de vitaliteit van de hennen is het belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan een comfortabel klimaat.

- **Verlichting:** zeker met het houden van hennen met hele snavels is het juiste verlichtingsregime nog belangrijker. Let hierbij op lichtintensiteit (lux), koud/warm licht en de mogelijkheid tot het inmengen van rood licht. Met de juiste balans kunnen kippen maximaal produceren.

- **Water- en voermanagement:** zorg ervoor dat alle kippen voldoende voer en water krijgen. Dit klinkt misschien simpel, maar er is vaak veel winst te behalen. Zo kan het aanbieden van open water en het goed afstellen van het voersysteem sterk bijdragen aan een betere water- en voeropname.

KENNISBIJEENKOMST

Met de juiste maatregelen kunt u ook die 500 eieren per hen bereiken. Op dinsdag 16 januari houden we een kennisbijeenkomst over het langer houden van hennen. Houd onze website in de gaten voor meer informatie.

NIEUW DATAPROGRAMMA VOOR DE LEGPLUIMVEEHOUDERIJ

Sinds half december wordt het dataprogramma Lay-Insight niet meer ondersteund door Evonik. AR is daarom op zoek gegaan naar een alternatief. Hiervoor hebben we samen met pluimveehouders verschillende programma's uitgebreid getest. PoultryPlan kwam hierbij als beste uit de bus.

Met name de gebruiksvriendelijkheid van PoultryPlan sprong eruit. Het is makkelijk om gegevens in te voeren en het programma verschaft heldere overzichten. De verstrekte informatie helpt de pluimveehouder bij het verbeteren van de technische resultaten.

Inzicht als basis voor verbetering

Een belangrijk onderdeel van onze €i-plus aanpak is de analyse van resultaten en doelstellingen. Hierbij is inzicht in betrouwbare data vanuit een goed dataprogramma van groot belang. Het biedt inzicht in wat er goed gaat én wat er beter kan. Met deze handvatten kan de pluimveehouder zijn vakmanschap nog verder verbeteren. Met de gegevens kan ook beter bepaald worden welk voerpakket in combinatie met de juiste aanpak de beste technische en financiële resultaten oplevert.

Automatisch inlezen data

Op aanvraag kan PoultryPlan gekoppeld worden met klimaat- en voercomputers. Bestaande koppelingen met de huidige klimaatcomputers van Hotraco, Stienen en Fancom kunnen snel geactiveerd worden. De gegevens die niet automatisch ingelezen kunnen worden, kunt u met de hand invoeren. Zo heeft u dagelijks met minimale manuele invoer inzicht in de technische en financiële resultaten van uw koppel. Desgewenst kunt u ook alle gegevens manueel invoeren. Na het invoeren worden de resultaten realtime bijgewerkt.

Overzetten gegevens

De medewerkers van AR zetten de data vanuit Lay-Insight over naar uw account van PoultryPlan. Zodra wij de data hebben overgezet, ontvangt u van ons de inloggegevens. Wanneer u AR toegang geeft tot de data dan zal AR de kosten van het abonnement voor u betalen.

Meer informatie

Wanneer u vragen heeft over PoultryPlan kunt u contact opnemen met Hans Ebbers, 06-53209947 of h.ebbers@argroep.nl.

Nieuw assortiment opfok: de basis voor een robuuste hen

Het steeds langer aanhouden van leghennen vraagt om nog meer aandacht voor de opfokperiode. Hier wordt namelijk de basis gelegd voor een vitale en robuuste leghen. Daarom heeft AR haar opfokvoerders opnieuw onder de loep gelegd en verbeterd.

De eerste acht weken zijn cruciaal voor de jonge opfokken. In die eerste weken wordt het skelet gevormd. De darmgezondheid is daarbij een belangrijke factor voor de opgroeiende hen. Het opfokvoer moet in deze periode goed verteerbaar eiwit met een specifiek aminozuurpatroon bevatten. Uit ervaringen van opfokbegeleiders, dierenartsen en onszelf en op basis van aanbevelingen van Schothorst Feed Research heeft AR haar opfokassortiment verbeterd. Hierdoor sluit het nog beter aan bij de behoeftes van de jonge opfokken.

Invloed van het entschema

In de opfok is ook het entschema iets om rekening mee te houden. Opfokhennen hebben namelijk te maken met een zwaar entschema. Zorg ervoor dat u op de hoogt bent van de soorten vaccinaties en het moment van toedienen. Entreacties kunnen ervoor zorgen dat een hen zich niet lekker voelt. Dit kan komen door de aanmaak van antistoffen of door stress bij de enting. Een koppel kan hierdoor een achterstand oplopen. Kijk daarom goed naar het moment van omschakelen in het voer of het bijsturen van een koppel dat achterloopt. De juiste voersamenstelling kan de hen hierbij helpen. Het nieuwe assortiment bevat daarom toevoegingen die de weerstand en de darmgezondheid van de jonge

opfokken extra ondersteunen. Daarnaast hebben we het fase-systeem opnieuw kritisch bekeken zodat er op het juiste moment wordt geschakeld. Dit zorgt ervoor dat de opfokhennen - naast de entreacties - zo min mogelijk last hebben van voerschakelingen.

Opfok duurt langer dan 18 weken

Soms krijgen de hennen vlak voor of tijdens het overzetten nog een zware enting te verduren. Het is dan belangrijk om de hennen extra goed op te vangen met bijvoorbeeld vismeel of oregano. Verder is het raadzaam om wat rustiger aan te

doen met het lichtschema zodat de hennen niet te vroeg in productie komen en eerst wat extra lichaamsgewicht aanzetten. Een lichte hen in productie is minder persistent dan een beter ontwikkelde en zwaardere hen. Blijf daarom tot 35 weken leeftijd goed investeren in de hen.

Vernieuwing legassortiment

AR werkt momenteel ook aan het legassortiment. Hierbij komt de focus minder te liggen op het fase-systeem en meer op de behoefte van de hen. We houden u op de hoogte.

KOLIEK BIJ PAARDEN BEGRIJPEN, HERKENNEN EN BEHANDELEN

Stel, u komt op stal en uw paard ligt te rollen en is onrustig. U denkt gelijk aan koliek. Maar wat is nu precies koliek, hoe herkent u het en het belangrijkste: wat te doen?

Koliek is een overkoepelende term voor aandoeningen die buikpijn bij paarden veroorzaken. De klachten bij koliek variëren van relatief milde problemen tot ernstige en potentieel levensbedreigende situaties. Er zijn diverse oorzaken mogelijk, zoals verstoppingen, gasophoping, darmdraaiing, ontstekingen en tumoren.

Welke soorten koliek zijn er?

Er zijn verschillende soorten koliek en soms is het lastig te achterhalen om welke soort koliek het gaat. Dit zijn de meest voorkomende soorten:

- Bij **gaskoliek** hoopt overmatig gas zich op in de darmen van het paard. Dit kan komen door een plotselinge verandering in het dieet, een onvolledige vertering van suikers in de dunne darm of een verstoorde darmflora.
- **Verstoppingskoliek** kan ontstaan wanneer paarden veel stro eten, stengelig ruwvoer krijgen of vlas of krullen eten.
- **Zandkoliek** treedt op wanneer zich zand of vuil ophoopt in de darmen van het paard. Dit kan gebeuren als het paard voedsel van de grond eet of graast op bodems met zand, zoals kale weilanden.
- **Krampkoliek** veroorzaakt heftige buikpijn als gevolg van een verkramping van de darmen. Mogelijke oorzaken zijn een verandering in het rantsoen, een worminfectie, verhuizing naar een andere stal, een verandering van training of stress.

Verschijselen van koliek bij paarden

Het herkennen van de symptomen van koliek is belangrijk. Hoe sneller actie wordt ondernomen, hoe groter de kans op herstel. Mogelijke symptomen:

- Rusteloosheid en overmatig rollen
- Zweeten
- Flemen
- Trappen naar de buik
- Verminderde eetlust
- Frequente veranderingen in houding om de pijn te verlichten
- Onrustig drinkgedrag
- Opgezette buik

Voedingsmanagement

Hierbij enkele tips om met het voermanagement het risico op koliek te verkleinen:

- Zorg voor een regelmatig voerschema. Veranderingen in het voedingspatroon kunnen bijdragen aan het ontstaan van koliek. Voer veranderingen in het rantsoen geleidelijk door en houd een regelmatig voedingschema aan.
- Zorg voor voldoende vezelname. Een gebrek aan vezels in het rantsoen kan het risico op koliek vergroten. Zorg ervoor dat het paard voldoende kwalitatief ruwvoer krijgt.
- Gebruik een verhoogde voerbak om het risico op zandkoliek te verkleinen. Regelmatig een kuur Psyllium-zaadjes kan hier ook bij helpen.
- Zorg ervoor dat het paard altijd toegang heeft tot schoon en vers water. Uitdroging kan de kans op verstoppingen vergroten.

Preventieve maatregelen

Koliek is een ernstige aandoening die onmiddellijk aandacht vereist. Raadpleeg altijd een dierenarts bij het vermoeden van koliek. Onze Voermeesters denken graag met u mee om het risico op koliek zo klein mogelijk te maken.

MET KRUISLINGVAARZEN NAAR EEN GROTERE BOERDERIJ

Een jaar geleden schreven we al over Bas Kraneburg, een enthousiaste HAS-student uit de stad die in een gehuurde stal in Maasbommel 85 Belgisch Witblauwe kruislingvaarzen voor Premium Beef hield. Inmiddels heeft hij Maasbommel verruild voor Herpen waar hij 200 kruislingvaarzen kan houden.

Jarenlang werkte Bas Kraneburg (25) naast zijn studie op diverse veebedrijven en als bulkwagenchauffeur. Met kruislingvaarzen ging zijn wens in vervulling om rundveehouder te worden. Bas: "Kruislingvaarzen bieden zowel financieel als praktisch goede mogelijkheden. Er zijn geen fosfaatrechten voor nodig, ze passen goed in beschikbare stallen en vragen relatief weinig tijd."

Grotere stal

Al vanaf de start in Maasbommel, in september 2021, keek Bas uit naar een grotere stal. Inmiddels heeft hij

deze gevonden. Sinds begin 2023 huurt hij in Herpen van een voormalig melkveebedrijf het woonhuis, een ligboxenstal voor 80 koeien, een jongveestal, een werktuigenberging, krachtvoersilo's, sleufsilos en een opslagplaats voor vaste mest. Hij houdt nu 140 kruislingvaarzen. "In de stallen kunnen 200 dieren. Die wil ik ook houden om 180 dieren per jaar te kunnen afleveren", vertelt Bas.

Vroeg op

Dat Bas zijn studie aan de HAS beëindigde bespaart hem 15 tot 20 uur per week. Hij werkt nu 60 uur per

week als zpp'er op een melkveebedrijf, een geitenbedrijf en als bulkwagenchauffeur en werkt ongeveer 20 uur per week op het eigen bedrijf. Op het vorige bedrijf voerde hij met een kruiwagen kuilgras en snijmais en met een schep en emmer krachtvoer. Met een riek mengde hij het voer voor het voerhek. Nu voert hij met een eigen trekker en voermengwagen met weeginstallatie ook maisgluten en aardappelstoomschillen naast de AR-krachtvoerders. Hij voert één keer per dag en is daarvoor vroeg op. Als hij 's morgens om 6.00 uur op de vrachtwagen moet rijden, voert hij vooraf tussen 4.00 en 5.00 uur, anders tussen 6.00 en 7.00 uur. Afhankelijk van hoe laat hij 's avonds thuiskomt, verdeelt hij of zijn vriendin Lotte met een schep het voer voor het voerhek. Zij helpt ook bij het verplaatsen van het vee. Bas: "Als alle stallen vol zitten wil ik minder elders gaan werken."

Toename geslacht gewicht

Elke tweeënhalve maand koopt Bas via Premium Beef 35 Belgisch Witblauwe kruislingvaarskalveren van drie maanden oud. Op het vorige bedrijf kon hij zich financieel zelf bedruipen, nu financiert Premium Beef deels de kalveren. Hij werkt zonder financiering van een bank. "Ik werkte en werk niet voor niets zoveel uren", licht hij lachend toe. Het is de bedoeling om de vaarzen af te leveren bij een geslacht gewicht van 350 kilogram. Levend is dat 610 kilogram. Nadat vorig jaar het gemiddeld geslacht gewicht 340 kilogram was is het nu 350 kilogram.

Minder selecteren

Bas schrijft de toename in het geslacht gewicht toe aan het gemengd voeren waardoor de vaarzen minder in het voer kunnen selecteren en ze ook rustiger zijn aan het voerhek. Hij heeft een weegplateau gekocht om nauwkeuriger het gewicht en de groei van de dieren te kunnen bepalen. Bas: "Ik streef naar de laagste voerkosten per dag en een zo kort mogelijke voerperiode." Van de dit jaar afgeleverde vaarzen was de gemiddelde groei over de 15 maanden dat hij ze voerde ongeveer 1.100 gram per dag.

Verkoop aan consumenten

Premium Beef geeft een afnamegarantie met een minimumprijs. Bij hogere marktprijzen betaalt Premium Beef meer. Afhankelijk van het geslacht gewicht, de beveleedheid en de vetbedekking krijgt de boer een premie of aftrek. Sinds begin dit jaar verkoopt Bas via

Facebook ook vlees rechtstreeks aan consumenten. "Als er voldoende bestellingen zijn, laat ik een vaars slachten en krijg ik het vlees vacuümverpakt terug. Zo heb ik dit jaar al vier vaarzen verkocht. Dat levert leuk extra geld op."

Begeleiding door AR

Vanaf de start als vleesveehouder betreft Bas voer, kennis en begeleiding van AR. Specialist vleesvee Harm van Hattem die hem begeleidde op het vorige bedrijf, hielp hem ook bij de verplaatsing. Bas: "Toen ik hoorde dat dit bedrijf te huur was heb ik het eerst met Harm bezocht en de mogelijkheden bekeken." Harm stelde onder andere een kostprijsberekening en opbrengstverwachting op en maakte een indeling voor leeftijdsgroepen. Nu, in de nieuwe regio, bezoekt Jacco Camps het bedrijf elke zes weken om de resultaten van de afgeleverde vaarzen te bespreken en zo nodig de rantsoenen aan te passen. Ook adviseert hij Bas over de aankoop van snijmais, kuilgras en bijproducten, mestafzet en wat meer van toepassing is. Bas: "Ik ben erg tevreden over het voer en de begeleiding door AR. Ze ondersteunen me in mijn ambities." Die heeft hij zeker: "Het liefst zou ik een eigen bedrijf kopen, eventueel als extra locatie."

KRUISLINGVAARZEN HOUDEN: IETS VOOR U?

Vanwege een toenemende vraag vanuit de keten zoekt AR ondernemers voor het houden van kruislingvaarzen voor Nederlands Rundvlees.

Voor de huisvesting voldoet een ligboxenstal of (gedeeltelijke) strostal. Bovendien is de houderij vaak eenvoudig in te passen naast andere werkzaamheden. De vleesveespecialisten van AR denken graag én vrijblijvend met u mee over de mogelijkheden binnen uw situatie.

Scan de QR-code voor meer informatie of neem contact op met onze verkoopleider vleesvee Harm van Hattem via 06-30401999 of h.vanhattem@argroep.nl.

HARD ÉN EFFICIËNT GROEIEN MET BRIJ

In het Overijsselse Holten ligt, zichtbaar vanaf de snelweg A1, het gesloten varkensbedrijf van de familie Vorkink. Sinds een half jaar hebben ze het rantsoen van de vleesvarkens aangepast en de resultaten mogen er wezen. Zowel de voederconversie als de groei zijn flink verbeterd.

Het bedrijf wordt gerund door vader Johan, moeder Gerry en zoon Martijn met ieder hun eigen taken en verantwoordelijkheden. Ze helpen elkaar en springen bij waar nodig. Het bedrijf telt 460 zeugen en 3.900 vleesvarkens. Naast de varkens hebben ze een akkerbouwtak van 70 hectare. Hierbij verbouwen ze granen en mais waar desgewenst CCM van gemaakt kan worden om te voeren aan de varkens.

Brijvoer

Het bedrijf voert bijna alle diercategorieën brijvoer, behalve de gespeende biggen. Martijn is met name verantwoordelijk voor de vleesvarkens: "Sinds april van dit jaar hebben we het rantsoen van de vleesvarkens aangepast op advies van AR-specialist André Kamp. Er is toen behoorlijk wat gewijzigd. Zo zijn er andere bijproducten in de rantsoenen gekomen, zoals voorgebakken friet en Tarwezetmeel Kröner." Hierdoor is het vetgehalte in de mengsels verhoogd (de mengsels waren eenzijdig door het grote aandeel granen) en is de pH van de mengsels verlaagd, wat de vertering en de voederconversie ten goede komt. Martijn is blij met deze resultaten: "De voederconversie is ruim 0,2 gedaald naar 2,45 bij de borgen en gelten en de groei is behoorlijk gestegen naar bijna 1.000 gram per dag."

André Kamp (links) en Martijn Vorkink.

Eigen Zuiver Voer

Het bedrijf is ook gericht op het inkopen van de losse grondstoffen tarwe, gerst en soja. Vaak worden deze producten in een voorkoop voor langere tijd vastgelegd. De voerinstallatie is zo ingericht dat de grondstoffen over twee hamermolens gestuurd kunnen worden. Martijn: "Zo kunnen we zelf sturen op de maalfijnheid per grondstof. Na het malen worden de grondstoffen rechtstreeks in het mengsel gedoseerd." Familie Vorkink hanteert op deze manier hun eigen 'Zuiver Voer-aanpak' met zuivere grondstoffen die ieder hun eigen bewerking krijgen.

Extra bijproductensilo

Onlangs is er een extra bijproductensilo geplaatst op het bedrijf van de familie Vorkink. Zo kunnen ze nog beter inspelen op het aanbod van bijproducten en de kostprijs nog wat verder verlagen. Op dit moment wordt deze extra silo gebruikt voor een tarwegistconcentraat. Ook is er begonnen met het voeren van chips via de voormenger. Zo zet de familie Vorkink steeds weer stappen vooruit voor hard groeiende en gezonde varkens.

Cargill klaar voor de toekomst

In Velddriel staat het Cargill Animal Nutrition Innovation Centre (voorheen het proefbedrijf van Provimi). Hier worden voerproeven gedaan met zeugen, biggen en vleesvarkens. Ook zijn er proefstallen voor vleeskuikens, leghennen, melkkoeien en kalveren.

Het onderzoekscentrum in Velddriel is een van de vijf onderzoekscentra die Cargill wereldwijd heeft. In Velddriel zijn de huisvestingssystemen voor zeugen, biggen en vleesvarkens recent vernieuwd zodat ze voldoen aan de eisen van de toekomst.

Veel ruimte

De zeugenstal is verbouwd en de kraamstal en de vleesvarkensstal zijn gesloopt en nieuwgebouwd. Hiermee is de varkenstak logischer en efficiënter ingedeeld. In de kraamhokken hebben de biggen en zeugen veel ruimte. Vanuit een zichtgedeelte kunnen de dieren goed geobserveerd worden. Bij de nieuwe vleesvarkensstal staan zestien voersilo's. Dit biedt dan ook ruime mogelijkheden voor voerproeven. In deze stal zijn twee afdelingen met 24 ruime hokken gebouwd (1,35 m² per varken). Ook op het gebied van klimaat en verlichting zijn toekomstgerichte keuzes gemaakt. Zo wordt er gebruikgemaakt van een soort grondbuisventilatie waarmee het klimaat goed geregeld kan worden. Qua verlichting is gekozen voor led-verlichting. Zonnepanelen op de kraamstal voorzien de varkenstak van stroom.

Investeren in de varkenssector

Het is belangrijk dat Cargill investeert in de varkenssector wereldwijd, maar zeker ook in Nederland. Cargill is een van de premix-leveranciers van AR en voorziet onze specialisten en nutritionisten van kundige adviezen die vervolgens in de praktijk worden gebracht bij onze klanten.

Zeugenresultaten met sprongen vooruit door individueel wegen

Het is niet makkelijk om de conditie en het gewicht van zeugen op het gewenste niveau te houden. Uit continue praktijkmetingen op zeugenbedrijven blijkt dat te veel zeugen bij de opstart van de cyclus niet het optimale gewicht hebben. Het individueel wegen van zeugen kan helpen om dit te verbeteren.

Op bedrijven waar de zeugen in groepen met voerstations gehouden worden is het vrij eenvoudig om er een (geïntegreerde) weegunit bij te plaatsen. Wanneer deze gekoppeld wordt aan de data-registratie kunnen de gegevens wekelijks worden uitgelezen door RedVan Solutions. Zo kunt u het gewicht van individuele zeugen volgen en de voergift hier direct op aanpassen. Deze koppelingen zijn momenteel actief op een aantal zeugenbedrijven met een Nedap-voercomputer. Op deze bedrijven zien we dat de resultaten met sprongen vooruitgaan.

Streefgewichten

Diverse fokkerijorganisaties geven in hun manuals aan wat de streefgewichten en voercurves van de varkens zijn. Op basis van de manuals en van de continue praktijkmetingen is grafiek 1 gemaakt. Te zien is dat het ideale gewicht van de 1^e worps-speen-

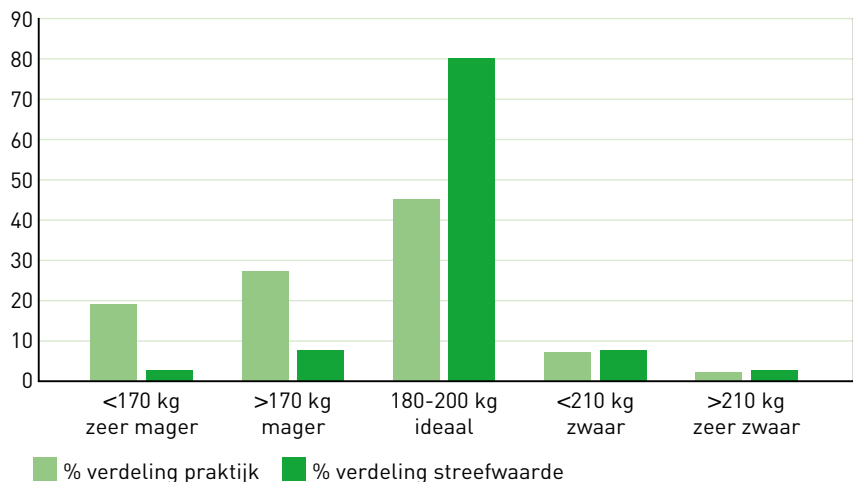
RELATIE GEWICHT-PRODUCTIERESULTATEN

In tabel 1 zijn de productieresultaten te zien van zeugen waarvan het werkelijk levend gewicht bekend is. Een zeug met een ideaal gewicht bij werpen produceert makkelijk meer biggen.

Tabel 1: Productieresultaten 2^e cyclus-zeugen op basis van werpgewicht

	Totaal geboren	Levend geboren	Doodgeboren
Mager	14,0	13,5	0,5
Ideaal	16,0	15,6	0,4
Zwaar	16,4	15,7	0,7

Grafiek 1: Gewichtsverdeling 1^e worps speenzeugen

zeug tussen de 180 en 200 kg ligt. Tachtig procent van de zeugen zou in deze gewichtsklasse moeten vallen. Uit de praktijkgegevens blijkt dit echter minder dan de helft te zijn. Dat wil zeggen dat meer dan de helft van de gespeende zeugen geen optimale conditie heeft. Zonder gericht bijsturen blijft de gehele zeugenstapel op een ondermaatse conditie steken

waardoor de gewenste productie niet gerealiseerd wordt. De zeugen indelen op gewicht en de voercurve daarop aanpassen blijkt een goed instrument te zijn om de productieresultaten een boost te geven.

Hoe bereiken we het ideale gewicht?

Bij een normaal voerregime (327 EW in 110 dagen) groeit een zeug tijdens de dracht 65 kg. Hiervan

is 25 kg big + placenta en 40 kg maternale groei. Een normaal gewichtsverlies tijdens de lactatie is 9% van het eigen lichaamsgewicht. Zeugen die tijdens de zoogperiode meer dan 9% afvallen, zullen hiervoor gecompenseerd moeten worden. Uit onderzoek van Schothorst Feed Research blijkt dat een zeug 1 EW nodig heeft om tijdens de dracht 1 kg aan te komen. Een zeug die tijdens de zoogperiode 18% van het eigen gewicht heeft verloren moeten we tijdens de dracht 20 kg extra laten groeien. Hier is 20 EW extra voor nodig. In tabel 2 is een voorbeeld van een voerschema te zien waarin een zeug 20 EW extra

gevoerd krijgt (drachtvoer 1 EW). Om erachter te komen of de zeug daadwerkelijk 20 kg gaat groeien, zal deze regelmatig gewogen moeten worden. Een zeug die achterloopt qua conditie heeft vaak een slechtere voederconversie en komt daardoor minder makkelijk terug in de gewenste conditie. Kijk bij het samenstellen van de voercurve naar het EW-gehalte van het dragende zeugenvoer. Deze ligt vaak onder de 1.

Meer kwaliteitsbiggen

Uit de praktijkgegevens van de bedrijven die de zeugen dagelijks wegen met een geïntegreerde weegschaal in of direct na het

voerstation en de voergift hierop bijstellen blijkt dat de technische resultaten sterk verbeteren. Naast meer en betere biggen neemt het uitvalpercentage van de zeugen flink af. Een uitval onder de 5% is goed haalbaar. Ook neemt de voerefficiëntie toe waardoor de totale hoeveelheid zeugenvoer per zeug per jaar kan dalen. Het resultaat: met minder kilogrammen voer meer biggen per zeug per jaar door het monitoren van gewichten. Hierbij moeten we de dragende gelten niet vergeten. Zij zijn immers de toekomst van het bedrijf en de basis voor een optimale conditie van de zeugensapfel.

Tekst: Carel van de Laar

Tabel 2: Voorbeeld van een voercurve voor zeugen met drachtvoer met 1 EW

Drachtdagen	Voercurve normaal (kg/dag)	Voercurve mager (kg/dag)	Totaal gevoerd normaal (kg)	Totaal gevoerd mager (kg)
0-35	3,2	3,5 (+300 gram)	112,0	122,5
36-84	2,8	3,0 (+200 gram)	137,2	147,0
85-110	3,0	3,0	78,0	78,0
Totaal			327,2	347,5

In de tabel is te zien dat een mager varken tijdens de dracht ruim 20 kg extra voer nodig heeft om op het gewenste gewicht te komen.

WAT MOETEN WE MET HET MICROBIOOM VAN VARKENS?

Zeugen hebben onvoldoende melk om het toegenomen aantal biggen op het gewenste gewicht te spenen. Doordat er extra bijvoeding nodig is liggen coli en streptokokken op de loer.

Alles is er nu op gericht om een sterk big groot te brengen dat klaar is om gespeend te worden. Om dit te bereiken moet het microbioom van de darmen van de biggen positief worden gestuurd. Wat houdt dit in?

Wat is het darmmicrobioom?

Het microbioom is een verzameling van micro-organismen waaronder bacteriën, schimmels, protozoa, virussen en algen. Een gezond microbioom in de darmen verlaagt het risico op infecties en is zo van

invloed op de voeropname van de biggen in de kraamstal. Het is belangrijk om dit al vroeg in het leven van een big de juiste kant op te sturen.

[LEES VERDER OP PAGINA 24 →](#)

→ VERVOLG VAN PAGINA 23

Steriel geboren

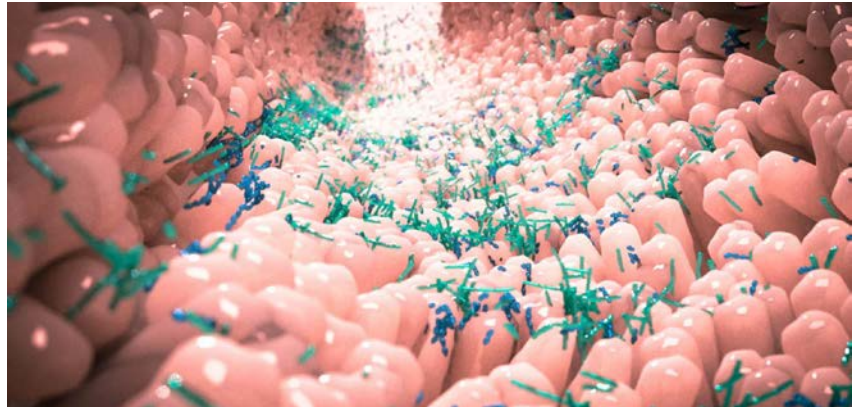
Een big wordt steriel geboren, dus zonder darmmicrobioom. Tijdens de geboorte vindt de eerste besmetting en kolonisatie plaats doordat het big door het 'vuile' geboortekanaal geboren wordt. Zaken als geboortegewicht, neonatale diarree, overleg-strategie, gezondheid zeug, worpnummer en bijvoeren hebben invloed op het darmmicrobioom.

Hoe krijg je een gezond darmmicrobioom?

De darmen van de biggen moeten hiervoor getraind worden. Vezels en additieven kunnen helpen om het darmmicrobioom positief te sturen. Bij de vertering van vezels komen namelijk vluchtige vetzuren vrij die het microbioom ondersteunen. Daarnaast hebben vezels een positieve invloed op het gedrag van de biggen en worden de biggen actiever. Belangrijke additieven zijn pre- en probiotica, waaronder lactobacillen. In CCM zitten melkzuurbacteriën die lactobacillen produceren. Een handje CCM voor en na het spenen kan het microbioom positief doen kantelen.

Darmen als tweede brein

Ook voor rust in de stal is een goede darmgezondheid essentieel. Er

Focus vroeger

Optimaliseren van de groei

Maximaliseren van de gemiddelde voeropname

Samenstelling prestarter lijkt op zeugmelk

Oefenen van het spijsverteringsstelsel voor een vlotte overgang na spenen

Focus nu

Optimaliseren van de gezondheid en de groei

Maximaliseren van het percentage eters voor spenen

Samenstelling prestarter is aanvullend op die van de zeugmelk

Een sterk big die klaar is om gespeend te worden

is namelijk een verbinding tussen de darmen en de hersenen. Niet alleen geven de hersenen boodschappen door aan de darmen, ook andersom vindt er communicatie plaats. Oftewel: de darmen geven boodschappen door aan de hersenen. Daarom worden de darmen ook wel het tweede brein genoemd. Verstoringen in de communicatie tussen de darmen en de hersenen kunnen leiden tot

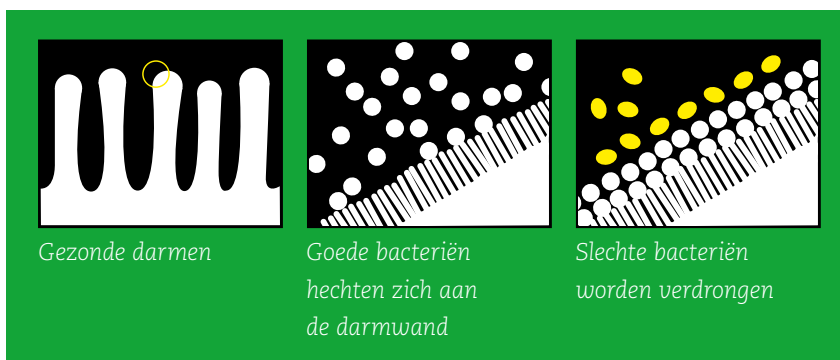
chronische stress en ongenoegen bij het varken.

Rust in de kop

Vanaf 2030 wordt het houden van krulstaarten werkelijkheid voor de Nederlandse varkenssector. In de komende jaren moeten we ons hier goed op voorbereiden. Een van de factoren die van invloed zijn op het bijtgedrag is het darmmicrobioom. Wanneer de organismen in de darmen zich goed ontwikkelen krijgen we gezonde biggen die goed in hun vel zitten en het als vleesvarken ook goed doen. Kortom, een gezond darmmicrobioom zorgt voor:

- Een gezonde groei
- Minder problemen in de kraamstal
- Beter doorgroeien na het spenen
- Meer darmrust en dus minder asociaal gedrag.

Tekst: Ealco van de Hoef

Gezonde darmen

Goede bacteriën hechten zich aan de darmwand

Slechte bacteriën worden verdrongen

LAGERE VOERKOSTEN EN MINDER STAARTBIJTEN MET PROTEIN PLUS 80/10

Wilt u uw varkens hard laten groeien, maar wel op een gezonde en verantwoorde manier? Overweeg dan eens de inzet van Protein Plus 80/10. Dit is vloeibaar verwerkt dierlijk eiwit en sluit perfect aan bij de behoefte van varkens.

Protein Plus 80/10 is een circulaire grondstof met een positief effect op de groei en de voederconversie. Ook lijkt er minder sprake te zijn van staartbijten.

Juiste aminozuren

Protein Plus 80/10 is een vloeibaar verwerkt dierlijk eiwit (ook wel VDE, Processed Animal Protein of PAP's genoemd). Het heeft een zeer gunstig aminozuurpatroon en is goed verteerbaar voor varkens. Protein Plus 80/10 bestaat voor 100% uit bijproducten vanuit de pluimveeslachterij. Het betreft categorie 3-materiaal; dit is niet geschikt voor humane consumptie, maar na de juiste wettelijk voorgeschreven behandeling is het wel geschikt voor diervoeding. Tijdens deze behandeling wordt het product gehygiëniseerd (verhit en aangezuurd).

In de praktijk

Om ervaring op te doen met Protein Plus 80/10 en te kijken hoe de varkens erop reageren hebben we dit product sinds mei van dit jaar ingezet bij een klant van AR. In de resultaten tot nu toe zien we een verhoging van de groei, een verlaging van de voederconversie en een verlaging van de voerkosten. Daarnaast blijkt uit enkele proeven dat verwerkt dierlijk eiwit een positief effect heeft op staartbijten: de varkens hebben een verzadigd gevoel en laten elkaar met rust.

Toepassing

Protein Plus 80/10 kan ingezet worden bij biggen (aandeel van het totale voer maximaal 5%), zeugen (maximaal 13%) en vleesvarkens (maximaal 8% bij vlees-

varkens 25-45 kg en maximaal 13% bij vleesvarkens vanaf 45 kg). U kunt het product enkelvoudig voeren of opmengen met tarwezetmeel. Een aandachtspunt bij enkelvoudig voeren is dat het product bij 30°C stolt (de temperatuur bij aanleveren is ± 65°C). Voor de opslag heeft een geïsoleerde tank met een roerwerk de voorkeur. De maximale opslagtermijn is zeven dagen (ook na het opmengen met tarwezetmeel) waarbij het product regelmatig geroerd dient te worden. Nadat de tank leeg is moet deze gespoeld worden.

Meer weten?

Protein Plus 80/10 is een mooie circulaire grondstof die zorgt voor een verhoogde groei en een verlaging van de voederconversie. Wilt u meer weten of een bestelling plaatsen? Neem dan contact op met Sander Hulshof van AR Coproducten, 06-10546974.

DE VOORDELEN VAN PROTEIN PLUS 80/10

- Hogere groei
- Lagere voederconversie
- Lagere voerkosten
- Rust in de stal en minder staartbijten

GEÏNTEGREERDE AANPAK AR

voor nieuwe tak biologische leghennen

OM UIT TE BREIDEN KOOS MARK HAAMBERG VOOR EEN NIEUWE TAK MET BIOLOGISCHE LEGHENNEN. HIERVOOR MAAKTE HIJ GEBRUIK VAN DE ADVIEZEN, BEGELEIDING EN DE ONDERLINGE SAMENWERKING VAN AR BEDRIJFSONTWIKKELING EN AR VOER. ONDANKS BEZWAARPROCEDURES KON HIJ DAARDOOR DE OORSPRONKELIJKE PLANNEN TOCH REALISEREN.

In Lattrop-Breklenkamp, het meest noordoostelijke deel van Twente, amper twee kilometer van de grens en de Duitse stad Nordhorn, houden Mark Haamberg (29) en zijn ouders Hennie (68) en Petra (58) 14.000 biologische leghennen, naast 350 vleesvarkens, 40 vleesvaarzen en 18 hectare land. Mark werkt halve dagen als bedrijfsverzorger op andere boerderijen. Hij is van plan dat voorlopig te blijven doen maar wilde meer inkomen uit het eigen bedrijf halen. "Uitbreiden in varkens of vleesvee trok me niet en ik heb altijd al iets met kippen gehad", licht hij zijn keuze toe.

Biologische leghennen meest aantrekkelijk

Haamberg betrok al jarenlang voer van AR. AR Bedrijfsontwikkeling verzorgt voor Haamberg de mestboekhouding en de Gecombineerde Opgave. Omdat AR groot is in pluimvee vroeg Mark advies van AR Bedrijfsontwikkeling en AR Voer over de mogelijkheden van leghennen. Dat was begin 2017. Mark: "Met het beschikbare land voor uitloop bleken biologische leghennen het meest aantrekkelijk."

N.B. De foto is gemaakt voor de landelijke ophokplicht werd ingesteld.

Rechtbank

AR Bedrijfsontwikkeling verzorgde de tekeningen en de vergunningsaanvragen en het contact met de diverse instanties. Dankzij een passende ruimtelijke onderbouwing door AR Bedrijfsontwikkeling was de gemeente bereid het bouwblok aan te passen en kreeg Haamberg een omgevingsvergunning en een natuurvergunning. Door een bezwaar tegen de vergunningen kwam er in 2020 toch nog een procedure bij de rechtbank. Harold Vogels van AR Bedrijfsontwikkeling behartigde daar de belangen van Haamberg: "Als je bij de rechtbank komt worden berekeningen en motivering helemaal doorgelicht. We waren begin 2021 opgelucht dat de bouwplannen toch konden worden doorgezet."

Volière

Over het stalontwerp werd Mark geadviseerd door Henno van den Bruinhorst, verkoopleider pluimvee bij AR Voer. Belangrijke aandachtspunten waren looplijnen, stalsysteem, klimaat en verlichtingsplan. Met Gert-Jan Vliem van AR Bedrijfsontwikkeling overlegde Haamberg over en tijdens de bouw. Begin 2022 ging de schop de grond in. De stal is 75 bij 30 meter groot, inclusief aan beide zijden een overdekte uitloop van vijf meter breed. Het is een volièrestal met vier rijen van twee etages, strooiselschuif, mestbandbeluchting, sleepvoerketting, drinknippels met lekbakjes, automatische legnesten en bovenop zitstokken. De stal is over de lengte in tweeën gedeeld en beide zijden zijn weer opgedeeld in drie compartimenten. De compartimenten worden gescheiden door gaas. Haamberg voldoet daarmee aan de biologisch eis van maximaal 3.000 hennen per groep en 2.500 hennen per hectare uitloop. Er is bijna zes hectare buitenuitloop. Daardoor mogen er maximaal 14.230 hennen in de stal. Op de buitenuitlopen weiden ook 20 van de 40 vleesvarzen. "Veel gras levert de uitloop niet op want de hennen maken de zode erg hol", geeft Mark aan.

Brandvertragend

Om te voorkomen dat eventuele brand in de eiervverzamelruimte met elektrische machines en installaties voor in het gebouw de eigenlijke stal met hennen zou kunnen bereiken, zijn deuren geplaatst die bij brand uitzetten om het vuur tegen te houden.

Begeleiding

Meteen vanaf de komst van de hennen verliep alles vlot. AR-pluimveespecialist Hans Ebbers bereidde Haamberg voor en kwam aanvankelijk elke week voor begeleiding. Nu bezoekt hij het bedrijf nog elke vier tot zes weken en hebben ze zo nodig contact per telefoon en per app. Mark: "Vanwege vogelgriep hebben we liever geen bezoekers in de stal en om iets te laten zien werkt een foto of filmpje vaak net zo goed." De hennen krijgen fasenvoeding met drie soorten voer van AR. Daarvoor staan twee silo's naast de stal. In de stal staan luzernebaaltjes en pikstenen als afleidingsmateriaal.

Hulp van ouders

Marks vader verzorgt de vleesvarken en de vleesvarzen. Momenteel verzamelen hij en Marks moeder 's morgens eieren en maken ze een controleronde door de stal. Mark werkt vijf ochtenden per week als bedrijfsverzorger op andere boerderijen. 's Middags maakt hij een tweede controleronde, verzamelt grondeieren en twee keer per week draait hij de mest uit de stal.

Geïntegreerde aanpak

Volgens Harold Vogels is de realisatie van deze stal een voorbeeld van de geïntegreerde aanpak die AR kan bieden. "Door de samenwerking van alle benodigde disciplines binnen AR kunnen we vanaf de eerste plannen van de boer richting geven aan een project. Geen losse eindjes maar een complete aanpak. Dat is waar AR Bedrijfsontwikkeling zich in onderscheidt."

ZET DARMGEZONDHEID VAN KOEIEN OP NUMMER ÉÉN

Bij problemen met de stofwisseling, prestaties of vruchtbaarheid wordt er vaak als eerste naar het functioneren en de gezondheid van de pens gekeken. Een goed functionerende pens is hierbij inderdaad essentieel, maar de darmen zijn minstens zo belangrijk.

Systemische ziektes (ziektes die organen en weefsels of het hele lichaam aantasten) die bij melkkoeien voorkomen zijn bijna altijd te herleiden naar de darmen. Om de pens en darmen gezond te houden vormt de juiste voeding een sleutelfactor.

Factoren die de pens en darmen onder druk zetten:

- Fermentatiesnelheid en verteerbaarheid van het voer niet passend bij de productie en leeftijd van het dier
- Veel veranderingen in het rantsoen en/of de grondstoffen
- Endotoxines en mycotoxines in het voer
- Voer dat schimmels bevat
- Pensverzuring en dikkedarmverzuring.

De pens zorgt voor balans

Er wordt veel gevraagd van een koe. De pens heeft een belangrijke functie om alles in balans te houden. De pens moet toxische substanties zoveel mogelijk uitschakelen, de grondstoffen omzetten in bruikbare nutriënten en dienen als bunker. Hoe hoger de productie des te groter de behoefte van de koe en des te uitdagender het wordt om de balans goed te houden.

Wat gebeurt er bij pensverzuring?

Doordat hoogproductieve koeien een grote energiebehoefte hebben, krijgen deze dieren vaak veel zetmeel in het rantsoen.

Dit verhoogt de kans op pensverzuring en dikkedarmverzuring. Wanneer de pens verzuurd raakt, beïnvloedt dit de ontwikkeling van de penspapillen. En die penspapillen zorgen er juist voor dat zuren geabsorbeerd kunnen worden door de penswand. Hoe hoger het aandeel krachtvoer met veel zetmeelrijke producten (mais, tarwe), hoe minder penspapillen er aanwezig zijn. Hierdoor ontstaat een vicieuze cirkel: de penspapillen kunnen de hoeveelheid zuren niet absorberen, waardoor de verzuring in stand blijft of zelfs verslechtert. Hierdoor verlaten te veel fermenteerbare substraten de pens en komen ze in de darmen terecht. Ook de dikke

darm kan fermenteren, maar deze kan dat lang niet zo goed als de pens. De benutting van voedingsstoffen raakt hierdoor verstoord.

Minder energie voor productie

Verzuring van de darmen is gevaarlijker dan pensverzuring. Darmen zijn namelijk bedoeld voor de opname van (voedings)stoffen. Wanneer darmcellen kapotgaan, kunnen schadelijke bacteriën en gifstoffen ook makkelijker binnendringen waardoor ontstekingsreacties kunnen ontstaan. Het immuunsysteem wordt geactiveerd om de binnendringers te bestrijden. Dit kost erg veel energie (glucose), waardoor er minder energie overblijft voor de productie. Ten slotte vraagt verzuring veel van de lever. Levercellen gaan kapot en zijn daardoor minder goed in staat om het lichaam te ontgiften.

Let op de juiste voeding

Voor een gezonde pens en darm is een rustige vertering belangrijk. De koe moet kunnen herkauwen en dat kan alleen als er voldoende structuur in het voer aanwezig is. Dan is er meer speekselontwikkeling en meer herkauwactiviteit wat resulteert in meer buffering. Hierdoor blijft de pH in de pens op peil. Twee producten die de hoogproductieve koe hierbij kunnen ondersteunen zijn Maxammon grain gerst en Sodagrain.

Maxammon grain gerst

Maxammon grain gerst is een product op basis van geplette gerst. De gerst heeft een behandeling ondergaan. Samen met het inkuilen zorgt dit ervoor dat het gehalte aan ruw eiwit (RE) in het product verhoogd wordt. In combinatie met de hoge energie-waarde is het vergelijkbaar met een eiwitrijk krachtvoer. Het hoge aandeel zetmeel in de gerst stimuleert de melkproductie. Nadat Maxammon grain gerst is omgezet heeft het een pH-waarde tussen de 8,5 en 9,5; dit zorgt voor een bufferende werking in de pens. Maxammon grain gerst zorgt voor een rustige vertering en voorziet de koe van voldoende eiwit en energie. Het product kan het ruwvoer en krachtvoer deels vervangen.

Sodagrain

Sodagrain is een ontsloten graanproduct. Het wordt gemaakt door een graan zoals tarwe, rogge of triticale te ontsluiten met natronloog. Natronloog wordt in het product omgezet in natriumbicarbonaat. Hierdoor heeft Sodagrain een hoge pH waardoor het bufferend werkt in de pens van de koe. Doordat het product ontsloten is, zijn de koolhydraten goed maar rustig verteerbaar. De rustige vertering in combinatie met de hoge pH van de Sodagrain zorgt ervoor dat er minder kans is op pensverzuring. De energie vanuit Sodagrain in de vorm van zetmeel stimuleert de vorming van microbieel eiwit dat wordt gebruikt om melkeiwit te maken. Sodagrain is een mooie aanvulling op maiskuilen die laag in het zetmeel zitten. Door de rustige fermentatie is het mogelijk om een hoog aandeel te voeren.

TOPKOEIEN

10.000 kg vet en eiwit

- **VVH Hennie 39**, Van Veelen Holsteins, Biddinghuizen
- **Meerlandt Minke 116**, J., H. en T. Teunissen, Biddinghuizen

100.000 kg melk

- **Hulpgat Gea**, Melkveebedrijf 't Hulpgat, Almkerk
- **Kolland Bos 57**, Mts. F.M. en G.C.T. Avezaat-van der Gun, Amerongen
- **VVH Wyman Sky**, Van Veelen Holsteins, Biddinghuizen
- **Leentje 986**, Vof Van den Eijnden, Biddinghuizen
- **HyCare Winterman 16**, Schippers Europe, Bladel
- **HyCare Stien 40**, Schippers Europe, Bladel
- **Rainyrid Beauty**, Melkveebedrijf Krol Vof, Boekel
- **Rose Marie 23**, Van Weelden Vof, Bruchem
- **Nieuw Birreveld Marie 154**, Vof Melkveebedrijf Nieuw Birreveld, De Glind
- **Prins 4018**, Melkveebedrijf Westra VOF, Gameren
- **Aaltje 3792**, Melkveebedrijf Westra VOF, Gameren
- **Vrij Zwanenburg Marga 9759**, Vrij Zwanenburg Vof, Grijskerke
- **Horst Mientje 66**, Vof Melkveebedrijf Nillesen, Groesbeek
- **Horst Geisha 9**, Vof Melkveebedrijf Nillesen, Groesbeek
- **Marijke 79 RF**, A.J. en B.M. van Dee-Voorsluijs, IJzendoorn
- **Lijsje 205**, Vof de Hoop, Kedichem
- **Taetske 135**, Koevar Hendriks, Koufunderigge
- **Traudie 35**, G.H. Herberts, Laag Keppel
- **Nw Gretha 65**, Melkveebedrijf Zeinstra C.V., Lelystad
- **Joke 59**, C. Berends, Lienden
- **'t Lons Vlak Viera**, Rundveebedrijf Alders Vof, Overloon
- **Jesdina 126**, Vof Agro Hendriks, Overloon
- **Delta Baboeska**, Vof Agro Hendriks, Overloon
- **Corrie 215**, Vof Schimmel, Renswoude
- **Elora**, Van Kalmthout-de Groot vof, Rucphen
- **Delta Riana**, A.J.E. Vernooij, Schalkwijk
- **Hedra Wiza 533**, A.J.E. Vernooij, Schalkwijk
- **Delta Mieka**, Vof Verhoef Schalkwijk, Schalkwijk
- **Aukje 90**, Melkveebedrijf Hakkert, Tricht
- **Flora 58**, Melkveebedrijf Hakkert, Tricht
- **Leentje 241**, Mts. Distelheuvel-Lingehoeve, Valburg
- **1827**, Mts. J.C.D. en C.A. Gideonse, Veere
- **Camion Cd**, Mts. J.C.D. en C.A. Gideonse, Veere
- **Riena 1536**, Mts. P., M. en M. de Wit, Werkhoven
- **Riena 1411**, Mts. P., M. en M. de Wit, Werkhoven
- **Jetje 188**, Melkveebedrijf Bink B.V., Wieringerwerf
- **Bemma 834**, Melkveebedrijf Bink B.V., Wieringerwerf
- **Lucia 200**, Melkveebedrijf Bink B.V., Wieringerwerf
- **Moorkop 23**, Veehouderij L.M. van Schaik, Wijk bij Duurstede
- **Ellen 91**, Gebr. A. en Anth. de Groot, Wijngaarden
- **Amber 5**, Gebr. A. en Anth. de Groot, Wijngaarden
- **Leeuwenstein Rika 39**, Mts. J.C. en J.G. van Ekris-Fokker, Woudenberg
- **Nel**, P. den Boer, Zierikzee

Maatschap Sturkenboom 1e in district Centraal-Nederland

Ze wisten dat ze dit jaar goed gemolken hadden en mooie resultaten hadden behaald. Maar ze wisten niet hoe hun collega's het hadden gedaan. Jeroen: "Dit jaar vielen bij ons alle puzzelstukjes in elkaar."

Jeroen Sturkenboom heeft samen met zijn broer André een melkveebedrijf in Schalkwijk. Afgelopen jaar molken ze 242 koeien met vier robots. Dit gaf een jaarproductie per koe van 12.554 liter. Ze hebben ongeveer 155 hectare grond in gebruik.

Geen doel op zich

Familie Sturkenboom is blij met deze plek in het MPR-jaaroverzicht, maar het is voor hen geen doel op zich. "Het geeft aan dat we het goed doen en dat de dieren gezond zijn", zegt Jeroen. "We melken elk jaar redelijk goed. Maar dit jaar was wel een uitschieter. Hoe de resultaten zijn is ook afhankelijk van de kwaliteit van het ruwvoer en we hadden het afgelopen jaar weinig problemen met de gezondheid."

Efficiënte bedrijfsvoering

Jeroen en André runnen het bedrijf samen. Maar ook hun vader werkt mee; hij voert dagelijks de kalveren. André houdt zich voornamelijk bezig met het voer en de mechanisatie. Jeroen richt zich meer op de koeien en de melkrobots. Ze vullen elkaar goed aan en kunnen de taken zo van elkaar overnemen. "We streven naar gezonde koeien en een efficiënte bedrijfsvoering die goed te doen is voor twee personen. Dus niet allerlei poespas voor een hoge melkproductie: het moet wel renderen."

Kloppend rantsoen

Het rantsoen bestaat uit gras, mais, sojahuilen en Sodagrain. Als eiwitaanvulling voeren ze het laatste jaar vooral raapschoot. Dit wordt in de robot aangevuld met Structuurbrok Gras Uniek en Structuurbrok Gras Maxima. Kunstmest, graszaad en maiszaad nemen ze ook af van AR. Ze doen ook veel aan graslandvernieuwing. Het is hun passie om het rantsoen te optimaliseren. Daar zijn ze veel mee bezig, en dit jaar is dat erg goed gelukt.

Jeroen (links) en André Sturkenboom.

Advies op maat

Na de melkcontrole komt specialist rundvee Teunis Kool langs voor een bedrijfsbezoek. Maar ook als er tussendoor iets is, staat hij altijd klaar. Jeroen: "Hij geeft advies op basis van onze bedrijfsvoering en houdt daarbij de efficiëntie goed in de gaten. Het is fijn dat hij thuis ook een bedrijf heeft. We stellen hem regelmatig de vraag: hoe doe jij dat thuis? Enkele jaren geleden heeft Teunis ons Sodagrain geadviseerd. Hier zijn we erg blij mee. Onze koeien hebben een goede productie en glimmen. Dat is een teken dat ze gezond zijn."

Gezonde koe en fraai uiterlijk

Een gezonde koe die efficiënt melk produceert en een fraai uiterlijk heeft, daar haalt Jeroen voldoening uit. "En een goede melkprijs", zegt Jeroen lachend. Ze zijn heel tevreden met het bedrijf dat ze hebben. Ze hopen hier nog lang mee door te kunnen gaan. Plannen om te investeren hebben ze op dit moment niet. "We hopen op een gezonde toekomst voor onze dieren en voor onszelf. En dat we de komende jaren mogen genieten van het boerenleven."

AFSCHAFFEN DEROGATIE: MESTAFVOER WORDT MOEILIJKER EN DUURDER

De gebruiksnormen voor dierlijke mest die horen bij de derogatie worden afgebouwd. Dit betekent minder plaatsingsruimte voor mest en een stijging van de mestafzetkosten.

De komende jaren dalen de gebruiksnormen voor dierlijke mest (zie tabel 1). Hierdoor neemt de plaatsingsruimte voor dierlijke mest af. Daarnaast is er nu geen derogatie op percelen in Natura 2000-gebieden en in grondwaterbeschermingsgebieden. Ook op de bufferstroken mag geen mest geplaatst worden. Het gevolg is dat de afvoer van mest moeilijker en duurder wordt. Ga daarom na wat er mogelijk is om de kosten te beperken en kijk hoe u zoveel mogelijk goede meststoffen thuis kunt houden.

Eiwit in het rantsoen bepalend

Aandacht voor de efficiëntie van het gevoerde eiwit kan helpen om de mestafvoer te verlagen. Een hogere efficiëntie leidt tot minder stikstofproductie. Bij honderd koeien scheelt een verlaging van 1 punt ruw eiwit in het rantsoen ongeveer 30 kuub mestafvoer door een hoger BEX-voordeel. Doet u niet mee met de BEX, dan scheelt 1 punt ureum in de melk ook ongeveer 30 kuub mestafvoer. De efficiëntie in het rantsoen is te verhogen door goed ruwvoer (zowel mais als gras). Het streven is veel

energie en vooral veel benutbaar eiwit. Dit vraagt om een slimme bemestingsstrategie en een goed doordachte ruwvoerwinning. Daarnaast kunnen bijproducten zoals perspulp of Sodagrain positief bijdragen. Ten slotte kunt u met het juiste krachtvoer sturen op een strak energie-eiwitniveau. Hiervoor heeft AR speciale optimixen en BEX-brokken beschikbaar.

Ruwvoerteelt

Kijk ook kritisch naar het bouwplan. De ruwvoerteelt is immers de basis voor het rantsoen. Mais kan niet op iedere grondsoort geteeld worden, maar waar het mogelijk is, rekent het goed door voor de eiwit efficiëntie. Het is steeds vaker interessant om te stoppen met derogatie waardoor meer maisteelt mogelijk is. Ook de verdeling van mest en kunstmest over de verschillende teelten en snedes is belangrijk. Zorg er bij gras voor dat de eiwitkwaliteit zo goed mogelijk is. Droger inkuielen helpt daarbij.

Mestverwerking

De verwerking van mest op het eigen bedrijf kan een goede oplossing

zijn. De wetgeving is nog wat onduidelijk over de mogelijke toepassing van spuiwater als kunstmest, maar als dat het geval is kan deze gunstig afgezet worden. Vanaf zo'n 130 melkkoeien is de benodigde investering interessant.

Mestafzet

De mestafzet wordt lastiger, maar soms zijn er mogelijkheden in de regio. Denk dan aan interessante samenwerkingsverbanden met akkerbouwers, laanboomtelers of paardenhouders. Als u mest kunt leveren die voldoet aan de verwachtingen ontstaat er een mooie win-winsituatie.

Aandachtspunten

Aanpassingen in het bouwplan, rantsoen of management hebben ook invloed op bijvoorbeeld de hoeveelheid CO₂/liter melk of de eco-regelingen. Ook is het belangrijk om de kostprijs in de gaten te houden. Tijdens de maisavonden in januari hopen we u hier meer over te kunnen vertellen.

Tabel 1: Gebruiksnormen dierlijke mest (kg N/ha)

	2022	2023	2024	2025
Verontreinigde gebieden	230	220	210	190
Niet-verontreinigde gebieden	250	240	230	200

Bron: website RVO

BESPAAR OP DE VOERKOSTEN MET SLIM MANAGEMENT

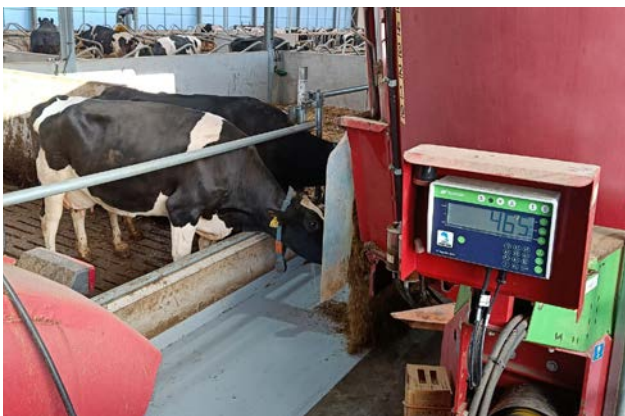
Voer is een van de grootste kostenposten van een melkveebedrijf. Met een goed management van het basisrantsoen kunt u op jaarbasis veel geld besparen.

Het managementsysteem Topcon TAP Feed biedt inzicht in wat u voert. Dit helpt bij het samenstellen van een constant basisrantsoen waardoor het ruwvoer beter benut wordt en de gezondheid van de pens toeneemt. Het Topcon TAP Feed-systeem wordt gemonteerd op de voeddoseerwagen of voermengwagen. Hierbij wordt de huidige weegkast vervangen door een weegkast van Topcon. Deze kunt u koppelen met uw telefoon en uw Topcon TAP Feed-account. Via de computer kunt u de verschillende rantsoenen invoeren met daarin de verstrekte kilo's droge stof per koe. Uw specialist kan met u meekijken als u daar toestemming voor geeft.

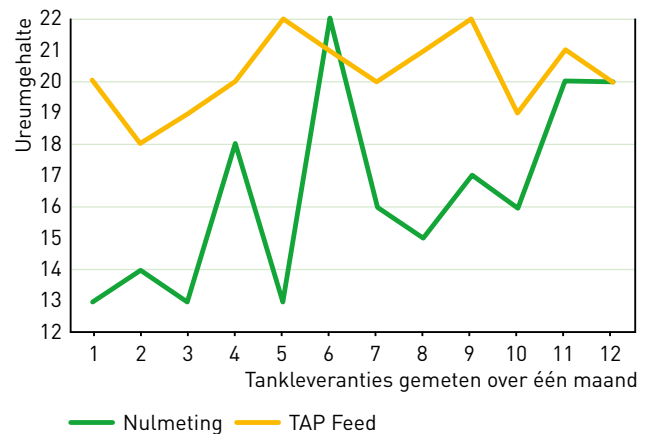
Inzicht in het rantsoen

Wanneer u gaat voeren kunt u met de app van Topcon TAP Feed precies zien hoeveel kilo er per product geladen moet worden. Het geladen voer wordt per koe berekend. Ook kunt u verschillende groepen maken zodat u ziet hoeveel kilo er per groep gelost moet worden. Dit alles wordt bijgehouden door het systeem en is terug te zien in uw account op de computer.

Tekst: Wout Siebelder

Grafiek 1: Verloop ureumgehalte voor en tijdens de proef met het Topcon TAP Feed-systeem

Onderzoek

In het voorjaar van 2023 heeft stagiair Wout Siebelder (Aeres Hogeschool Dronten) een onderzoek gedaan naar het gebruik van het Topcon TAP Feed-systeem. Er hebben meerdere melkveebedrijven meegedaan aan de proef. Van drie melkveebedrijven zijn de resultaten verwerkt. Bij alle drie de bedrijven is de voerefficiëntie gestegen sinds het gebruik van het Topcon TAP Feed-systeem (zie tabel 1). Dit betekent dat het aantal kg meetmelk per kg opgenomen droge stof toenam.

Effect op ureumgehalte

Een opvallend resultaat van het gebruik van het Topcon TAP Feed-systeem was de stabilisatie van het ureumgehalte. Dit duidt op een goede pensfermentatie wat resulteert in een goede benutting van eiwit en een gezonde pens. In de grafiek is het ureumgehalte weergegeven van een van de proefbedrijven. De groene lijn staat voor het ureumgehalte in de maand voor

Tabel 1: Voerefficiëntie voor en tijdens de proef met het Topcon TAP Feed-systeem

	Gemiddelde voerefficiëntie voor proef	Gemiddelde voerefficiëntie tijdens proef	Vershil in voerefficiëntie	Significantie (P)
Bedrijf 1	1,18	1,29	+ 0,11	< 0,006
Bedrijf 2	1,29	1,34	+ 0,05	< 0,013
Bedrijf 3	1,37	1,46	+ 0,09	< 0,044

het gebruik van Topcon TAP Feed, de gele lijn laat het verloop van het ureumgehalte zien tijdens het gebruik van Topcon TAP Feed.

Praktijkervaringen

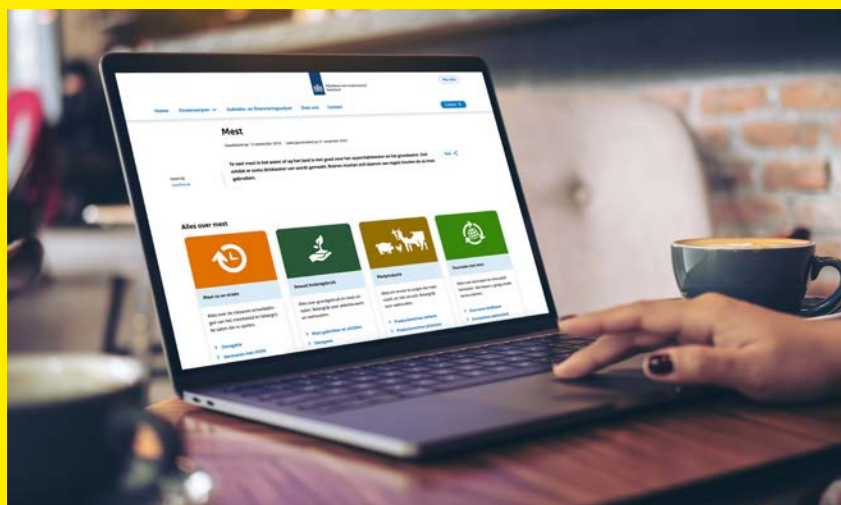
Veehouders die werken met het systeem van Topcon merken dat het voeren nog nauwkeuriger gaat. Hiermee kunnen ze op de voerkosten besparen. Door

nauwkeurig te voeren is het ook beter voorspelbaar wanneer er weer gevoerd moet worden. Het maakt het makkelijker om gestructureerd te werken. Als meerdere mensen voeren, is het een groot voordeel dat iedereen het voeren op exact dezelfde wijze doet. Een stabiel basisrantsoen is immers de basis voor Gezond hARd melken. Meer informatie en ervaringen kunt u vragen aan uw rundveespecialist.

Uw mestboekhouding zorgeloos geregeld

Het complex aan regels en de voortdurende wijzigingen hierin vragen steeds meer expertise. Gebruiksnormen en derogatie, grondgebondenheid, mestverwerkingsplicht, productierechten, BEX en de KringloopWijzer zijn ingeburgerde begrippen. Vernieuwde regels over bufferstroken, vanggewassen, rustgewassen en niet-productief areaal komen daar nog bij. Met het pakket AR Mineralen Inzicht ondersteunt AR Bedrijfsontwikkeling u graag bij uw mestboekhouding.

Afhankelijk van het bedrijfstype zijn verschillende pakketten mogelijk met elk een eigen tarief. In overleg met AR Bedrijfsontwikkeling kunt u bepalen welk pakket het beste bij uw situatie past. Met dit pakket bent u verzekerd van een correcte en volledige administratie, zodat ook bij een eventuele NVWA-controle alle gegevens binnen handbereik zijn. Welk pakket u ook kiest, u kunt met vragen altijd bij onze helpdesk terecht voor snel en deskundig advies.

Verwerking mestboekhouding

Voor de verwerking van de mestboekhouding door AR Bedrijfsontwikkeling moeten melkveehouders beschikken over het mineralenpakket van CRV of Agrovision. Voor andere diergroepen en plantaardige takken maakt AR Bedrijfsontwikkeling gebruik van het programma Check.

Bemestingsplan 2024

Volgens de mestregels moeten alle landbouwbedrijven voor het begin van het groeiseizoen een bemestingsplan opstellen. Niet-derogatiebedrijven doen dat uiterlijk 14 februari 2024. Voor derogatiebedrijven is dit uiterlijk 31 januari 2024. Vanaf 2025 moet het bemestingsplan digitaal worden ingediend bij RVO.

Meer weten?

Stuur een e-mail naar info@ar-bedrijfsontwikkeling.nl. Dan nemen wij spoedig contact met u op. U kunt ons natuurlijk ook bellen, telefoonnummer 0317-499599.

OMGEVINGSWET VANAF 2024

In 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Deze wet is voor elk landbouwbedrijf van belang. Het gaat om een zeer omvangrijke wetswijziging waarbij 26 wetten en heel veel andere regels opgaan in één wet. De Omgevingswet regelt hoe we omgaan met de ruimte voor natuur, milieu, bouwen en wonen.

Er komen minder regels, meer samenhang en meer overzicht. Alle regels van gemeentes, provincies en waterschappen zijn vanaf 2024 in één digitaal omgevingsloket te vinden. Het zou er uiteindelijk gemakkelijker van moeten worden, maar het is nog de vraag of dat in de praktijk zo is. Met name een goede werking van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) lijkt een grote uitdaging.

Veranderingen

Veel wetten en regels gaan een-op-een over naar het nieuwe stelsel, maar er zijn ook veel wijzigingen. Wetten die geheel opgaan in de nieuwe wet zijn bijvoorbeeld de Wet natuurbescherming, de Wet geurhinder en veehouderij en de Wet ammoniak en veehouderij. Bestemmingsplannen worden omgevingsplannen. Hierin wordt straks niet meer alles tot in detail vastgelegd. Het geurbeleid wordt wel geregeld in deze omgevingsplannen. Gemeenten kunnen regels aanpassen op basis van de lokale omstandigheden. Dit kan ertoe leiden dat er soms meer, maar soms ook minder mogelijk is. De regels voor nadeelcompensatie (voorheen planschade) en onteigening veranderen ingrijpend. Omdat omgevingsplannen, verordeningen en besluiten van grote invloed zijn, is het altijd belangrijk

om ontwikkelingen in uw omgeving te volgen en zo nodig tijdig uw zienswijze of bezwaar in te dienen.

Snelheid en kosten

In het nieuwe stelsel gaat de vergunningverlening in een aantal gevallen van 26 naar 8 weken. Wilt u een stal gaan bouwen, dan is de toetsing bij de gemeente weliswaar beperkter, maar onder de nieuwe wet moet u wel een kwaliteitsborger inhuren en diverse meldingen hierover doen bij de gemeente. Een kwaliteitsborger is een onafhankelijke controleur die beoordeelt of een gebouw voldoet aan de wettelijke technische eisen. Verder kan de gemeente voortaan leges gaan heffen bij milieutoestemmingen die voorheen hiervan waren vrijgesteld. Al deze veranderingen werken kostenverhogend.

Vragen?

De specialisten van AR Bedrijfsontwikkeling volgen de ontwikkelingen van de Omgevingswet op de voet en kunnen u hierbij volledig adviseren en begeleiden. Wilt u meer informatie? Stuur dan vrijblijvend een e-mail naar info@ar-bedrijfsontwikkeling.nl. Dan nemen wij spoedig contact met u op. U kunt ons natuurlijk ook bellen, telefoonnummer 0317-499599.

ZELF HET STUUR IN HANDEN HOUDEN

De Tweede Kamerverkiezingen hebben een politieke aardverschuiving teweeggebracht. De onvrede in de maatschappij heeft zich tegen de regeringspartijen gekeerd. Er is goede hoop dat de politiek voor agrarisch Nederland minder bedreigend wordt dan in de afgelopen jaren. De haver melk is weer ingewisseld voor gewone koffiemelk zullen we maar zeggen.

Hierbij is het belangrijk dat we wel rekening houden met wat de politiek wil, maar dat we tegelijkertijd niet met iedere wind meewaaien. Hierbij moeten we de invloed van maatschappelijke ontwikkelingen niet onderschatten. De moeilijkheid is dat de tegenstellingen tussen arm en rijk groot zijn waardoor ook de markt heel divers is geworden. Er is vraag naar biologisch én naar betaalbaar voedsel. Om op beide markt vragen in te spelen komen we als sector soms in een spagaat.

Dierenwelzijn blijft hoog op de agenda staan. Laten we nu niet in slaap sukkelen door te denken dat het allemaal wel goedkomt. Om ook in de toekomst draagvlak te houden moeten we klaar zijn voor de toekomstige eisen. Het is belangrijk dat we hierin eigen keuzes kunnen maken en niet geheel afhankelijk worden van beleidsmakers of financiers. Zelf het stuur in handen blijven houden kan alleen als de financiën op orde zijn.

Eigen keuzes kunnen maken geldt ook voor AR. Daarom moeten we een onafhankelijke en

zelfstandige coöperatie blijven die niet aan de ketting ligt bij beleidsmakers en financiers. Afgelopen jaren hebben we laten zien dat we ook in hectische tijden onze eigen keuzes konden blijven maken. We hadden voldoende buffer om bij de gestegen grondstofprijzen op tijd in te kopen. Hierdoor konden we uiterst scherp blijven calculeren zodat de gevolgen van de hoge prijzen niet nog groter werden voor u als ondernemer.

De basis ligt in goede bedrijfsresultaten en die beginnen veelal in de stal. Als AR zijn we blijven investeren in kennis en in het optimaliseren van onze producten. Wat was ik dan ook blij dat onze verkoopleiders recent aangaven dat het eigenlijk best lekker loopt bij onze klanten en dat we met onze klanten zelf het stuur in handen lijken te hebben. Immers: een coöperatie is gebaseerd op onafhankelijke en zelfstandige ondernemers die door samen te werken tot betere resultaten komen.

Onze strategie is daar ook op gebaseerd: werken aan toekomstbestendigheid en zelf het stuur in handen blijven houden!

Ik wens u prettige feestdagen en een voorspoedig en gezond 2024.

Johan Schuttert
Commercieel directeur

“EEN GOEDE SFEER VIND IK BELANGRIJK, ZOWEL VOOR DE MEDEWERKERS ALS VOOR DE KLANTEN.”

Bedrijfsleider Welkoop Elst

André Krutwagen

AR is franchisenemer van negen Welkoop-filiaal in de regio. Een van deze vestigingen is Welkoop Elst, waar André Krutwagen (40 jaar) werkzaam is als bedrijfsleider. Na jarenlang in dienst te zijn geweest bij de voorloper van Welkoop Retail kwam hij vijf jaar geleden het team in Elst versterken.

Sindsdien stapt hij dagelijks fluitend vanuit Bergharen in de auto en is hij nog geen dag met tegenzin naar zijn werk gegaan. We namen een kijkje achter de schermen en spraken met André over zijn werkzaamheden.

Een gemiddelde werkdag

In de ochtend vertrekt André om zeven uur van huis. “Dan rijd ik precies voor de file uit. Twintig minuten later kom ik aan en loop ik in alle rust een rondje door

de winkel. Ik maak de planning voor die dag en rond kwart over acht komt het personeel. We drinken dan nog samen een bakje koffie en gaan aan de slag. Dat contactmoment vind ik belangrijk.” Vervolgens gaan zijn collega’s de winkel in en verdwijnt André naar zijn kantoor. “Personeelsplanning, de inkoop, het aansturen van de dagelijkse processen, dat zijn zoal mijn werkzaamheden.” Hij vult aan: “Ik zou best wat vaker in de winkel willen zijn. Maar we zijn de afgelopen

jaren zó gegroeid dat er veel administratief werk bij is gekomen.”

Wat is typisch André?

Kenmerkend voor zijn manier van leidinggeven is dat André zorgt voor een goede sfeer. “Ik vind het belangrijk dat mijn medewerkers goed in hun vel zitten, klanten merken het ook als er een goede sfeer in de winkel is.” André geeft zelf het goede voorbeeld en is eigenlijk altijd vrolijk. “Ik toon waardering en interesse en houd ook wel van een beetje humor.” Tegelijk noemt hij zichzelf veel-eisend en perfectionistisch. André is gedreven en ondernemend, het filiaal runt hij alsof het zijn eigen bedrijf is.

Voldoening

Een werkdag is voor André geslaagd als er een goede omzet is behaald, het werk is afgerond, zijn personeel met voldoening naar huis gaat en als de klanten tevreden zijn. Een uitdaging is het vinden van goed personeel. “Ons basisteam is goed en ervaren, aanvullende krachten vinden is echter een opgave.” André is trots op zijn team en op hun groei de afgelopen jaren.

Uniek aan Welkoop Elst

Wat maakt nu dat iedereen naar de Welkoop in Elst zou moeten komen? “Wij hebben altijd een goede voorraad, dat is iets waar ik zelf erg op let. Ik probeer slim in te spelen op situaties; als anderen het niet hebben dan hebben wij het wel!” Ook bijzonder is de werkplaats voor het slijpen en repareren van grasmaaiers. Helemaal uniek in het filiaal is de hondendouche. “Op zaterdag wordt de douche non-stop gebruikt, op werkdagen zeker twee tot drie

keer per dag. Het geeft een hele leuke aanloop naar de winkel, voor andere klanten is het ook leuk om te zien”, vertelt André terwijl hij de douche en föhn demonstreert. Ten slotte beschikt Welkoop Elst over een heus konijnenhotel waar altijd twee konijnen logeren. “Deze zijn afkomstig van een opvang in de buurt en kunnen geadopteerd worden. Ze gaan alleen weg als er een goed baasje wordt gevonden, daarna komen er weer twee nieuwe.”

Band met AR

André kwam zelf als kind altijd op de boerderij van zijn opa; vanwege zijn affiniteit met diervoeder voelt hij ook een band met AR. “Als ik af en toe bij de fabriek in Wageningen kom, dan vind ik dat prachtig om te zien.” Zijn enthousiasme over AR als werkgever steekt hij niet onder stoelen of banken. “Ze doen van alles voor het personeel, hebben echt aandacht voor mensen en er wordt altijd aan je gedacht. Dat is echt super.”

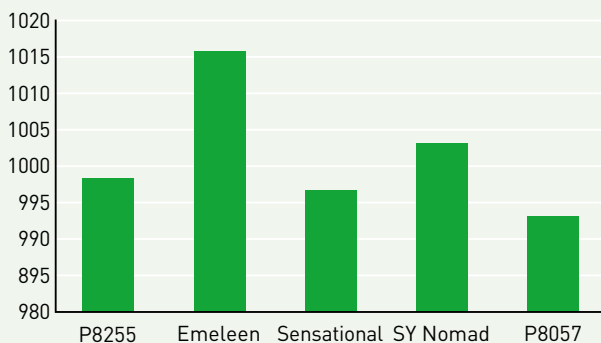

AR TOPRASSEN MAIS 2024

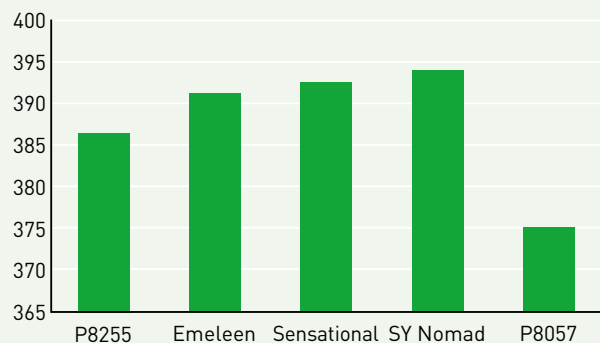
We hebben een uitdagend groeiseizoen achter de rug voor de teelt van mais. Uit de kuilanalyses blijkt dat de mais van dit jaar zich kenmerkt door zeer veel VEM en zetmeel. Voor het nieuwe teeltseizoen hebben we weer een topassenpakket samengesteld.

In de grafieken ziet u hoe onze topassen scoren op VEM (grafiek 1) en zetmeel (grafiek 2).

Grafiek 1: Kuiluitslagen 2023 (VEM)*

Grafiek 2: Kuiluitslagen 2023 (zetmeel)*

*Van de AR Topassen Amarola en SY Arax waren op het moment van schrijven de kuiluitslagen nog niet bekend.

Voor ieder doel hebben wij voor u het beste ras geselecteerd. Zo kunt u kiezen voor een zetmeelrijk ras of een ras dat goed scoort op plantverteerbaarheid en drogestofopbrengst. Alle rassen uit ons AR Topassen-pakket hebben goede landbouwkundige eigenschappen.

AMAROLA (FAO 200)

- Zeer goede jeugdontwikkeling en snelle grondbedekking (9)
- Kopbrandtolerant, wordt opgenomen op de positieve lijst op de CSAR-rassenlijst
- Hoge drogestof- en korrelopbrengst voor deze vroegheid

Tekst: Leo Heijdra

LG EMELEEN (FAO 205)

- Massaal gewas met hoge voederwaarde: VEM/kg ds (100), droge stof (101) en zetmeel (100)
- Hoge plantverteerbaarheid
- De beste onder de topgenetica van Limagrain
- Goede cijfers in de CSAR-rassenlijst

P8057 (FAO 210)

- Zeer betrouwbaar ras dat zich onderscheidt in kwaliteit
- Uitstekende voederwaarde, zowel hoge VEM/kg ds (101) als een hoog zetmeelgehalte (101)
- Zeer gezond en stevig ras
- Zeer sterk op kopbrand

SENSATIONAL (FAO 225)

- Opvallend sterk en gezond
- Massaal gewas met grote kolven
- Combinatie van twee rassen, hierdoor blinkt Sensational uit in voederwaarde en gezondheid
- Laat zich onder moeilijke omstandigheden ook zeer goed zien
- Opbrengsten tot wel 60 ton/ha

Voorkoopactie AR Topassen

1 december 2023 t/m 17 februari 2024

- € 4 per eenheid op AR Topassen
- € 2 per eenheid op overige rassen

ARAX (FAO 225)

- Hoge zetmeel- en drogestofopbrengsten
- Zeer stevig en massaal gewas
- Goede staygreen
- Op de CIPF in België 108 voor zetmeelgehalte in de kuil
- Komt met 2-jarige cijfers op de aanbevelende CSAR-rassenlijst

SY NOMAD (FAO 230)

- VEM-topper (103)
- Nummer 1 op builenbrandtolerantie (9) en officieel kopbrandtolerant
- Zeer hoge drogestofopbrengsten (102)
- Massale mais, plantlengte (106)
- Goede staygreen
- Geschikt voor maisrijke rantsoenen door hoge plantverteerbaarheid en lager zetmeelgehalte (94)
- Goede droogtetolerantie

P8255 (FAO 230)

- Dent-ras met een zeer goede zetmeelverteerbaarheid in combinatie met een goede restplantverteerbaarheid
- Hoge drogestofopbrengsten met een goede voederwaarde

- Vitaal gewas, sterke landbouwkundige eigenschappen
- Opgenomen op de Duitse rassenlijst met 101 voor energie
- Goede droogtetolerantie

ROOMA (FAO 235)

- Geschikt voor CCM, MKS en snijmais
- Nieuw ras met veel opbrengstpotentieel en een hoog zetmeelgehalte
- Grote massale, goed gevulde kolven

Stokbonen: het makkelijkste eiwitgewas met de hoogste opbrengst

Sinds afgelopen voorjaar is de mengteelt met 40% mais en 60% stokbonen toegelaten als eiwitgewas. Een voordeel van deze teelt is dat het eenjarige gewassen zijn en dat deze als mengteelt meetellen voor de GLB-subsidie.

De afgelopen jaren hebben we zeer positieve ervaringen opgedaan met deze mengteelt, zeker ten opzichte van andere eiwitgewassen. Zo kan de bemesting in de normale werkgang met mais mee. De stokbonen kunnen gezaaid worden

met een maiszaaimachine en de zaaibedbereiding is gelijk. De stokbonen moet alleen voor opkomst gespoten worden in plaats van in het vier- tot zesblad-stadium. De mengteelt is iets lastiger te hak-selen, maar dit geeft vooralsnog geen grote problemen.

Vervoeding

De stokbonen in het mengsel zijn speciaal ontwikkeld voor de vervoeding en voor de teelt samen met mais. Zo ontwikkelen deze bonen zich in het begin langzaam

en de laatste vier weken van de mais krijgen ze de overhand. Doordat er te weinig monsters beschikbaar zijn, kunnen we de voederwaarde van de bonen nog niet helemaal valideren. Het streven is 20% droge stof met een eiwitgehalte van 200 RE.

Stikstofbinders en plantversterkers een goed alternatief?

Vanuit de Europese wetgeving is er richting 2030 steeds minder mogelijk op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen. Als landbouwsector zoeken we daarom naar mogelijkheden om minder chemie in te zetten en de plantweerbaarheid te vergroten.

Om die weerbaarheid te vergroten zetten we steeds vaker groene middelen, plantversterkers en stikstofbinders in:

- **Groene middelen:** middelen waar minder of geen chemie in zit.
- **Plantversterkers:** producten op basis van aminozuren om de weerbaarheid van de gewassen te vergroten.
- **Stikstofbinders:** middelen op basis van bacteriën die we met onze onkruid- en/of schimmelbestrijding mee kunnen spuiten. De benodigde bacteriën komen op de gewassen terecht en gaan zich daar vermenigvuldigen. Deze bacteriën halen de stikstof uit de lucht en geven deze aan de gewassen.

OP DE PROEF

Vorig jaar kregen we van onze afnemers het signaal dat ze graag wat proeven wilden zien met deze nieuwe middelen. De Akkerbouwdemodag bij Vroegop in Randwijk leek ons hiervoor het ideale moment. Daarom hebben we ernaartoe gewerkt om hier een aantal officiële proeven te laten zien met plantversterkers en stikstofbinders. De plantversterkers hebben we in de uien en de stikstofbinders in de aardappelen toegepast. De resultaten van de plantversterkers waren op het moment van schrijven nog niet allemaal binnen, maar de resultaten van de stikstofbinders wel. De resultaten delen we graag met u.

STIKSTOFBINDERS IN AARDAPPELEN

De stikstofbinders die we op het demoveld hebben toegepast zijn BlueN van Corteva en Vixeran van Syngenta. De proef was als volgt opgezet: één veld kreeg de volledige bemesting met 200 kg/ha Kali 60, 250 kg/ha KAS en een tweede bemesting met 150 kg/ha KAS. Op het volgende veld hebben we de stikstofbemesting verminderd met respectievelijk 30 kg N/ha zuiver en met 60 kg N/ha zuiver, beide aangevuld met stikstofbinders. Dit is vier keer

herhaald. De proeven zijn uitgevoerd en bemonsterd door Giesen Crop Research uit Angeren. Hoewel er wat verschil in grondslag zat, zagen we dat de gewassen met stikstofbinders goed meekwamen met de opbrengst van de gewassen met volledige bemesting. Ook de perceeltjes waar 60 kg N/ha minder was gestrooid, werd toch nog een opbrengst van 98% behaald ten opzichte van de percelen met volledige bemesting. Daar waar we de komende jaren door wetgeving minder chemische stikstof mogen strooien zijn stikstofbinders zoals BlueN en Vixeran een welkome aanvulling. Tijdens de akkerbouwavond in januari 2024 gaan we hier nader op in en zullen we de cijfers met u delen.

ANDERE PRAKTIJKPROEVEN

Naast de akkerbouwdemo hebben we dit jaar ook op een aantal bedrijven in ons werkgebied ervaring opgedaan met deze stikstofbinders. Op het akkerbouwbedrijf van Gerben Banken in Batenburg hebben we BlueN in meerdere gewassen en in verschillende banen gespoten, onder andere in aardappelen, graan, bieten en mais. Vanuit AR Plant hebben we de proeven in de gaten gehouden, maar op het oog zagen we weinig verschil tussen de stroken die behandeld waren met BlueN en de onbehandelde stroken.

BIJEENKOMSTEN FRUITTEELT IN NIEUW JASJE

AR Plant en CAF hebben ervoor gekozen om de winterlezingen en veldbijeenkomsten fruitteelt vanaf 2024 in een nieuw jasje te steken. Hiermee willen we de onderlinge relaties versterken en beter aansluiten bij de huidige eisen.

Aryan van Toorn van CAF licht deze keuze toe: "We willen graag de onderlinge verbinding tussen fruitteeltondernemers versterken. Bovendien zijn er steeds scherpere eisen vanuit Bureau Erkenningen rondom licentieverlengingen. Met de nieuwe invulling van de bijeenkomsten willen we aan deze wensen en eisen voldoen."

Twee grote winterlezingen zonder licentieverlenging

Binnen de nieuwe opzet zullen er twee grote winterlezingen (zonder licentieverlenging) plaatsvinden binnen het gehele werkgebied in Midden-Nederland. De bijeenkomsten worden georganiseerd in Echteld en Houten. Hierbij is er veel ruimte voor het uitwisselen van actualiteiten en het bijpraten met elkaar. We zijn in gesprek met

Agenda fysieke bijeenkomsten

Winterlezingen gewasbescherming fruitteelt:

- Woensdag 6 maart, Expo Houten in Houten, aanvang 19.30 uur
- Maandag 11 maart, Duikenburg in Echteld, aanvang 19.30 uur

Veldbijeenkomsten fruitteelt (middag- en avondprogramma):

- Woensdag 24 april, West-Betuwe (onderdeel Teelt)
- Woensdag 15 mei, Midden-Betuwe (onderdeel Teelt)
- Donderdag 4 juli, Utrecht (onderdeel Veiligheid & Techniek)

Voor het actuele aanbod en aanmelden gaat u naar www.kennisbijeenkomsten.nl. Daar kunt u ook meer lezen over de licentieverlengingen via e-learning.

de lokale NFO over samenwerking tijdens de bijeenkomsten. Onze fruitteeltvoorlichters zullen u informeren over de actualiteiten zodat u zich goed kunt voorbereiden op het komende groeiseizoen.

Veldbijeenkomsten met licentieverlenging

In april, mei en juli organiseren we drie grotere bijeenkomsten met middag- en avondsessies voor licentieverlenging in het veld. We werken hier met eigen en externe sprekers in kleine en roulerende groepen. Afhankelijk van het moment staan de thema's Teelt of Veiligheid & Techniek centraal. Aryan: "Om iedereen de mogelijkheid te geven de licentie op orde te krijgen werken we ook aan de mogelijkheid om deze via e-learning te verlengen. We hopen dit binnenkort aan te bieden zodat iedereen de benodigde onderdelen kan bijwerken."

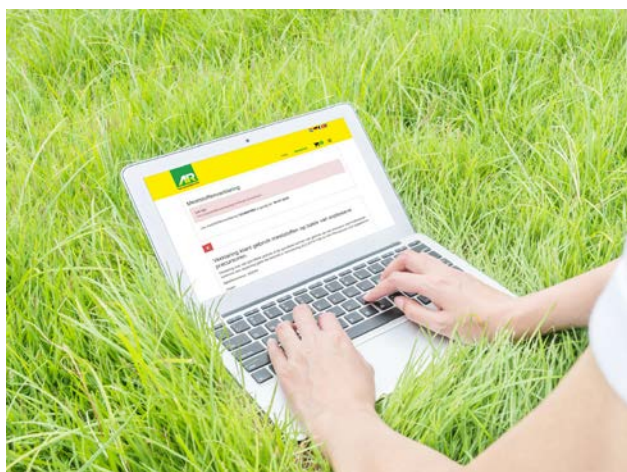
DENKT U AAN DE MESTSTOFFENVERKLARING?

Het is wettelijk verplicht dat wij van onze meststoffenafnemers een geldige meststoffenverklaring in onze administratie hebben opgenomen. Zonder verklaring mogen wij geen stikstofhoudende meststoffen leveren. De verklaring moet ieder kalenderjaar opnieuw worden ingevuld.

Waarom meststoffenverklaring invullen?

Sinds 1 februari 2021 geldt de EU-verordening (2019/1148) rondom precursoren voor explosieven. Precursoren zijn chemische stoffen die misbruikt kunnen worden voor de illegale productie van explosieven. Kunstmest en blad- en fertigatiemeststoffen met stikstof bevatten meestal een precursor en vallen dus onder deze verordening. Met de meststoffenverklaring geeft u aan dat u de meststoffen alleen inzet voor landbouwkundige doeleinden.

Tekst: Gerd van den Berg

Hoe vult u de verklaring in?

U kunt de verklaring op twee manieren invullen.

1 Invullen via Mijn AR: U hoeft alleen maar de gegevens die al bij ons bekend zijn te controleren en de ontbrekende gegevens aan te vullen. Iedereen met een Mijn AR-account heeft begin december een e-mail ontvangen met als afzender plant@argroep.nl. In deze mail zit een link naar de meststoffenverklaring in Mijn AR. Nog geen account? Scan de QR-code of ga naar argroep.nl/mijnar. Via Mijn AR kunt u ook bestellingen plaatsen en bestellingen, facturen en mineralengegevens inzien.

2 Invullen op papier: Vult u de verklaring liever op papier in? Download dan het benodigde formulier op argroep.nl/meststoffenverklaring.

Hulp nodig bij het invullen van de verklaring?

Heeft u hulp nodig bij het invullen van uw verklaring? Neem dan contact op met de verkoopbinnendienst van AR Plant: 0418-655944 of plant@argroep.nl.

Scan de QR-code voor meer informatie over Mijn AR

Winnaars kleurplaat

Inez van den Boom
uit Dreumel (5 jaar)

Willemijn Blankenstijn
uit Lienden (12 jaar)

In de vorige Uniek stond een herfstkleurplaat. We hebben weer veel mooie kleurplaten binnengekregen. De winnende kleurplaten staan hiernaast.

WINNAARS, VAN HARTE GEFELICITEERD!

We sturen de prijzen snel naar jullie toe.

Kerstpuzzel

Puzzelt u gezellig mee? Om mee te dingen naar een leuke prijs kunt u de oplossing opsturen naar redactie@argroep.nl of via de post naar Redactie Uniek, Antwoordnummer 377, 6700 WB Wageningen (postzegel niet nodig). Vermeld daarbij uw naam en adresgegevens. Veel puzzelplezier gewenst!

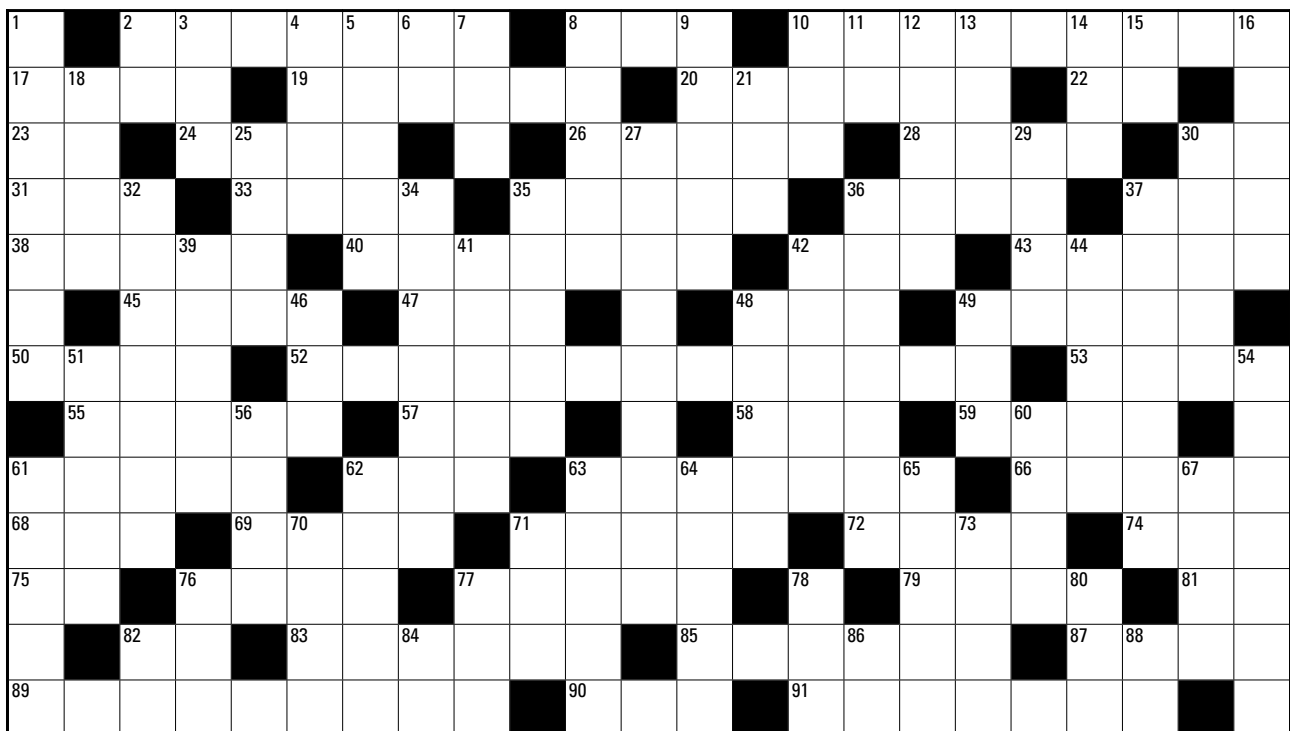

HORIZONTAAL

2 deel van een hijskraan 8 zangstem 10 graanproduct
 17 kluwen 19 onverwacht 20 om deze zaak 22 lekkernij
 23 zich bevindend in 24 ongevuld 26 vette substantie
 28 doelpunt 30 week persoon 31 roem 33 zoektuig
 35 vorm van een schoen 36 vertrokken 37 verlangen
 38 opstapje 40 volksoverlevering 42 seconde 43 heildronk
 45 Spaanse schilder 47 slaappleaats 48 leuk 49 uiterste
 50 schoonmaakmiddel 52 uitstekend 53 muur
 55 karakteristiek 57 mannelijk insect 58 schaap
 59 erbinnen 61 oprechtheid 62 luchtbolletje 63 hinderlijk
 66 uitgelezen groep 68 spinnenweb 69 kortstondig 71 van
 bepaalde steensoort 72 plens 74 gehucht 75 hoewel
 76 teleurstellend 77 schaakstuk 79 klip 81 ongeveer 3,14
 82 dun 83 geslaagd 85 van bepaald materiaal 87 uiteinde
 van een spier 89 napraten 90 krap 91 bros metaal.

VERTICAAL

1 diplomatenkoffer 2 Japans bordspel 3 Luxemburgse
 omroep (afk.) 4 regenworm 5 steekorgaan 6 noot
 7 onbepaald voornaamwoord 8 plaats in Drenthe 9 stelling
 10 opnieuw (in samenstellingen) 11 paardenslee 12 dier
 13 loopvogel 14 lengtemaat 15 trekdier 16 gezichtskleur
 18 omlaag 21 een weinig 25 van adel 27 spirituele oefening
 29 tegen 30 vergen 32 hulp in nood 34 hoogst gewenst
 35 gelooide huid 36 inning van belastingen 37 op die wijze
 39 per vierentwintig uur 41 gebeurtenis 42 vleesvervanger
 44 tegenzin 46 geladen deeltje 48 verbolgenheid 49 een
 zekere 51 Russisch gebergte 54 beroep 56 nuttigen 60 het
 overige 61 daarmee verbonden 62 behandeling 63 glazen
 aanbouw 64 onbenullig 65 tijd in beslag nemen 67 kleeftand
 70 beurtvaart 71 buitenverblijf bij Apeldoorn 73 platvis
 76 groente 77 vat 78 masker 80 frisdrank 82 keurmerk op
 gewichten 84 lidwoord 86 deel van een mast 88 plus.

© Sanders puzzelboeken

54	66	17	64	30	47	82	39	88	36	44	79	13	89	26	70	5	77	48	56	89
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----

*Bestuur, directie en
medewerkers van AR
wensen u fijne feestdagen en
alle goeds voor 2024*

Hoofdkantoor

Rijnhaven 14, Wageningen
Postbus 610, 6700 AP Wageningen
T 0317-499599
info@argroep.nl
www.argroep.nl

AR Voer

T 0317-499510
voer@argroep.nl

AR Plant

Zandweistraat 20, Waardenburg
Postbus 610, 6700 AP Wageningen
T 0418-655944
plant@argroep.nl

AR Biologisch

T 0317-499575
biologisch@argroep.nl

AR Bedrijfsontwikkeling

T 0317-499599
info@ar-bedrijfsontwikkeling.nl

AR Coproducten

T 0316-293966 / 06-10546974
info@ar-coproducten.nl
www.ar-coproducten.nl

Voermeesters

T 0317-499595
info@voermeesters.nl
www.voermeesters.nl

CAF

T 0418-655927
info@caf.nl
www.caf.nl

Rijnzate

T 0317-499542
info@rijnzate.nl
www.rijnzate.nl

Welkoopwinkels van AR:

- Barneveld
- Didam
- Elst
- Geldermalsen
- Putten
- Veenendaal
- Wijk bij Duurstede
- Woudenberg
- Wageningen
- Zaltbommel

AR realiseert